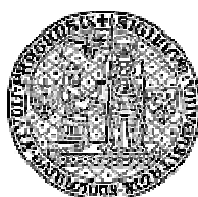

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra politologie a mezinárodní vztahy

Zachovat či rozdělit Bosnu a Hercegovinu?
Plány a skutečnost od 90. let po současnost

Bakalářská práce

Petr Jůza
Konzultant: Doc. PhDr. Bořek Hnízdo

V Praze dne 18.5. 2007

Autor práce: **Petr Jůza**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Bořek Hnízdo**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla užívána ke studijním účelům.

V Praze dne 18. května 2007

Petr Jůza

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mým rodičům, mé rodině a mým přátelům; za všechno, za to, že jsou.

Dále děkuji Doc. PhDr. Bořku Hnízdovi za vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Cílem této práce je zhodnotit vývoj v Bosně a Hercegovině od rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie až po uspořádání země nastolené Daytonskou mírovou smlouvou. Bosenskému problému se věnuje jak z perspektivy vnitrostátního vývoje, tak i z pohledu mezinárodního společenství. Kostrou celé práce je snaha zodpovědět otázky, zda jednání jednotlivých aktérů a navrhované či podepsané dokumenty směřovaly k zachování integrity Bosny a Hercegoviny, či její dezintegraci.

Práce tedy sleduje vnitrostátní vývoj, kterým Bosna a Hercegovina procházela; Snahy bosenských Srbů a Chorvatů o připojení co největších částí země k samotnému Srbsku a Chorvatsku a naopak snahy bosenských Muslimů o udržení jednotné země, která by zajistila jejich budoucí existenci.

Důležité jsou i návrhy uspořádání předkládané mezinárodním společenstvím, jelikož velmi ovlivňovaly události uvnitř země. Sleduje se vývoj nározu na zachování jednoty i změny jak tohoto dosáhnout.

Závěrem se práce věnuje ukončení války v Bosně a Hercegovině, tedy Daytonské mírové smlouvě a uspořádání, které nastavila. Jsou zde nastíněny i možné budoucí alternativy vývoje.

Klíčová slova:

Bosna a Hercegovina, Cutilheirův plán, plán Vance-Owen, plán Vance-Stoltenberg, Kontaktní skupina, Daytonská mírová smlouva, bosensští Srbové, bosensští Chorvati, Bosňáci

Abstract

The aim of this thesis is to judge the development in Bosnia and Hercegovina since the break up of Yugoslavia to the arrangement of this country established by the Dayton Peace Agreement. This work follows the Bosnian conflict from two perspectives: from the intrastate and from the international view. The whole work answers through the description of the situation in Bosnia and Hercegovina and analyzes of the suggested plans the questions if all these acts were aimed to keep the integrity of Bosnia and Hercegovina or if they were aimed to parcel the country.

The thesis shows the aspirations of Bosnian Serbs and Bosnian Croats to divide the country and to annex the biggest possible part to their national states, that means to Croatia and to Serbia. On the other hand it describes the trials of Bosnian Muslims to keep Bosnia and Hercegovina united that only guaranties them the chance to survive.

Very important to the development in the Bosnian crisis are the proposals of the international community how to end the war and how to organize the state. All of these had big influence to the situation in Bosnia and Hercegovina and changed rapidly.

The end of this work is attended do the finial solution of the Bosnian crisis, to the Dayton Peace Agreement. There are mentioned the possibilities of the future development too.

Keywords:

Bosnia and Hercegovina, Cutilher's Plan, Plan Vance-Owen, Plan Vance-Stoltenberg, Contact group, Dayton Peace Agreement, Bosnian Serbs, Bosnian Croats, Bosnian Muslims

Obsah

Obsah

Seznam použitých zkratk:	8
ÚVOD:	9
Kapitola 1 : Rozpad Jugoslávie	13
1.1 : Mezinárodní uznání samostatnosti Slovinska a Chorvatska	13
1.2 : Mezinárodní uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny	15
Kapitola 2 : Počátek vnitřního rozdělení Bosny a Hercegoviny, separace bosenských Srbů a Chorvatů	18
Kapitola 3 : Cutilheirův plán	24
Kapitola 4: Impulzy k další dezintegraci Bosny a Hercegoviny	28
4.1 : Referendum o nezávislosti Bosny a Hercegoviny a jeho důsledky	28
4.2 : Vnitrostátní důsledky mezinárodního uznání Bosny a Hercegoviny	29
Kapitola 5 : Rok 1993	33
5.1 : Plán Vance- Owen	33
5.2 : Snaha bosenských Chorvatů a Srbů o rozdělení Bosny a Hercegoviny, vznik autonomní oblasti Západní Bosna	37
5.3 : Owen- Stoltenbergův plán, vyhlášení Chorvatské republiky Herceg- Bosna	38
Kapitola 6 : Rok 1994	44
6.1 : Markalský masakr a nástup ruské a americké diplomacie	44
6.2 : Washingtonská dohoda, vznik Bosňácko- chorvatské federace v BaH	45
6.3 : Kontaktní skupina a návrh na rozdělení země v poměru 51:49	47
Kapitola 7 : Rok 1995	51
7.1 : Nástup Richarda C. Holbrooka	51
7.2 : Další masakr v centru Sarajeva	55
7.3 : Daytonská mírová smlouva	56
7.5 : Podaytonská Bosna	68
Závěr:	70
Přílohy:	74
P1 Etnické složení BaH před začátkem války	74
P2: Etnické složení BaH v letech 1991 a 1997	75
P3: Vance-Owenův plán:	76
P4: Kantony a regiony BaH	77
P5: Seznam kantonů	78
P6: Seznam regionů	78
P7: Seznam opštin	79
Seznam map použitých v textu:	81
Seznam použité literatury:	82
Neperiodická:	82
Periodická:	85
Internetové zdroje:	86
Dokumenty:	88

Seznam použitých zkratk:

BaH:	Bosna a Hercegovina
OSN:	Organizace Spojených Národů
RB OSN:	Rada bezpečnosti OSN
NATO:	Organizace severoatlantického paktu
USA:	Spojené státy americké
ES:	Evropská společenství
EU:	Evropská unie
SDA:	Strana demokratické akce
SDS BaH:	Srbská demokratická strana Bosny a Hercegoviny
HDZ BaH:	Chorvatské demokratické společenství Bosny a Hercegoviny
IFOR:	Realizační síly, mezinárodní mírové jednotky OSN
UNPROFOR:	Ochranné síly OSN
JLA:	Jugoslávská lidová armáda
SAO:	Srbská autonomní oblast

ÚVOD:

Bosna a Hercegovina (BaH) je a byla zemí tří národností a tří konfesí: pravoslavných Srbů, katolických Chorvatů a Muslimů (od září 1993 Bosňáků) vyznávajících islám. Všechny tři národnosti žili v Bosně a Hercegovině v míru a kooperaci pod tureckou nadvládou. Tento stav byl narušen v 19. století, kdy sousední Srby a Chorvaty zasáhla vlna nacionalismu. Již v této době se objevovaly myšlenky, že obyvatelé Bosny a Hercegoviny islámského vyznání, jsou příslušníky Srbského, respektive Chorvatského národa, kteří pouze přejali jinou víru. Oba sousední státy chtěly, aby muslimové přijali „pravou víru“ a připojili se ke své „mateřské zemi“. Rozdělení Bosny a Hercegoviny zabránila existence společné Jugoslávie. Ať již tento státní útvar měl jakoukoli strukturu či jméno, důležitý z našeho pohledu byl fakt, že tento stát zahrnoval Bosnu a Hercegovinu, Srbsko i Chorvatko, čímž rozdělení Bosny a Hercegoviny pozbylo smyslu. Situace se však mění v devadesátých letech dvacátého století. Chorvatsko a Slovinsko se roku 1991 rozhodlo pro samostatný státní vývoj, což znamenalo rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie a znovu oživení otázky rozdělení Bosny a Hercegoviny. Vyhlášením samostatnosti zmíněných států došlo k bojům mezi Chorvaty a Srby v Chorvatsku.

Tyto boje se rozšířily až do Bosny a Hercegoviny, která svým národnostním složením připomíná Jugoslávii v malém měřítku. Vznik samostatného státu aktivizoval odstředivé tendence bosenských Chorvatů, stejně jako snahy bosenských Srbů o připojení k Srbsku. Podporování presidenty svých „mateřských“ států, Miloševićem a Tudjmanem, kteří otevřeně hovoří a podporují rozdělení Bosny a Hercegoviny, zakládají bosenští Srbové a Chorvati v této zemi autonomní oblasti, či jiné separatistické útvary, dokonce národní republiky a vypovídají poslušnost Sarajevské vládě. Bosna tedy de facto přestává být unitárním státem. Ve své snaze rozdělit Bosnu a Hercegovinu, podnikali bosenští Srbové a Chorvati mnoho válečných operací a předložili i řadu návrhů, jak zemi mezi sebe rozdělit. Dokonce se v jeden moment stali na území Bosny spojenci bojujícími proti Bosňákům, kteří naopak usilovali o zachování integrity země. Pro ně byla jednotná Bosna, či pozdější spojení s bosenskými Chorvaty, životní nutností.

Řešení bosenského problému je od svého počátku záležitostí mezinárodní. Vínou za vznik tohoto konfliktu jistě mezinárodní společenství nenese, avšak některé jeho zásahy či návrhy na smír vyvolávají řadu otázek. Role mezinárodního společenství v

bosenské otázky začíná již při uznání nezávislosti Slovinska a Chorvatska. Zcela zásadní pro další, vnitrostátní i mezinárodní, vývoj Bosny a Hercegoviny má její mezinárodní uznání ve stávajících hranicích. Následovala jednání, která se snažila zastavit boje, zavést národnostní smír a vyřešit vnitřní členění země. Byla pořádána řada mezinárodních konferencí, přicházející s rozličnými návrhy na řešení: Od myšlenky kantonizace, přes vytvoření volného svazu tří národních bosenských republik, až po návrat k ideji jednotné země, vnitřně rozdělené mezi dvě entity. Veškeré tyto plány ztroskotaly na neshodě některé ze zúčastněných stran, zapříčiněným povětšinou nespokojeností s navrhovaným rozdělením země, tedy nespokojeností s rozsahem přisuzovaných územím. Konečné řešení bylo prosazeno až poté, co hlavní aktéři světové diplomacie sjednotili své názory a postupy a začali prosazovat své řešení i za pomoci vojenského nátlaku a kapacit NATO. Výsledkem diplomatického snažení jsou Daytonské mírové dohody, které ustavily v zemi konfederaci složenou ze dvou entit: Bosňácko-chorvatské federace a Republiky srbské. Roku 1999 byla ze sporné oblasti Brčko utvořena třetí entita, spadající pod společnou správu obou původních entit.

Srbové, Chorvati a mnoho dalších, považují Podaytonskou Bosnu a Hercegovinu za pouhý předstupeň k jejímu závěrečnému rozdělení. Zda je to názor pravdivý, či zda se podaří zachovat integritu Bosny a Hercegoviny, třeba pomocí modelu konsociační demokracie, ukáže teprve vývoj. Ten zatím odhalil mnoho problémů, které se vedení země a mezinárodní společenství snaží řešit.

Analyticko-deskriptivním přístupem byla hledána odpověď na otázku, kdo se zasazoval o zachování integrity Bosny a Hercegoviny a kdo naopak usiloval o její rozdělení. Původní domněnkou, kterou jsem chtěl touto prací potvrdit či vyvrátit je, že o rozdělení Bosny a Hercegoviny usilovali jak Srbové, tak Chorvati, žijící v Bosně a Hercegovině i v „mateřských zemích“, a že na toto řešení v určitou dobu přistoupilo i mezinárodní společenství. A naopak, že pro zachování jednotné Bosny a Hercegoviny byli a jsou především bosenští Muslimové, kteří tuto zemi, na rozdíl od většiny bosenských Srbů a Chorvatů, považují za svou vlast. Pro zatím můžeme říci, že idea rozdělení Bosny a Hercegoviny nebyla naplněna. Zda naplněna bude, není již tématem této práce.

Určitým handicapem při zpracovávání tohoto tématu je má neznalost místního jazyka. Naopak velkou výhodou při získávání informací z oblasti Balkánu je vysoká úroveň české balkanologie, která svou šíří a rozsahem zaujímá balkánský region od jeho nejranějšího období až po současné události. Práce českých balkanologů jsou

velmi erudované, čtivé, zakládající se na faktech a ne na senzacích. Za mnohé jmenujme: Jana Pelikána, Filipa Tesaře, Miroslava Tejchmana, Miroslava Šestáka a Ladislava Hladkého. Tito publikují nejen knihy zaměřující se na dějiny jednotlivých států, vývoj celého regionu, vyslovují se však i k dílčím otázkám a to ať již formou studií či publikováním v některých tématických periodikách. U tří naposledy jmenovaných jsem absolvoval kurzy týkající se balkánského regionu, které byly velmi přínosné a napomohly pochopit bosenský problém ze širší perspektivy a v historických souvislostech. Obzvláště nedocenitelné jsou práce Ladislava Hladkého, zaměřené na Bosnu a Hercegovinu, tvořící ucelený komplex historie této země od prvního osídlení po vývoj Poddaytonské Bosny. Daytonská mírová smlouva a její realizace je často zpracovávaným tématem i z pohledu politologie, jelikož se jedná o příklad aplikace teorie konsociační demokracie.

Válka v Bosně a Hercegovině je zpracována velmi podrobně, dalo by se říci den po dni. Válečným událostem, operacím, zločinům, utrpení a genocidě se však tato práce nevěnuje, při zpracování tématu sloužily publikace na tato témata jako potvrzení situace a k pochopení atmosféry v zemi, v samotném textu se však neobjevují, či pouze okrajově. Z pohledu politické geografie či přímo územního členění podrobně a souvisle zcela zpracována není. Pověětšinou jsou okrajově zmiňovány nejdůležitější momenty a činy, sloužící však jako doplnění celistvosti tématu. Jako kostru pohledu na Bosnu a Hercegovinu z pohledu politické geografie lze použít práce Vladimíra Baara, která při doplnění informacemi od výše zmíněných autorů slouží jako faktický podklad pro mou analýzu.

Mnou zvolená literatura anglická, ať již v českém překladu či v originálním znění, přináší na celou problematiku úhel pohledu, který je u již vyjmenovaných autorů trochu opomíjený, jelikož se problému většinou věnují z pohledu vnitostátního, se zapojením nejbližších sousedů, tedy z perspektivy mezinárodní. Nemůžeme však říci, že by čeští autoři mezinárodní perspektivy opomíjeli. Naopak v pracích například: Václava Kotyky, Igora Procházky, Marka Pečenky a dalších nacházíme velmi zajímavé pohledy, postřehy a názory.

Dalším velmi cenným zdrojem je literatura autorů, kteří z Bosny a Hercegoviny, Chorvatska či Srbska pocházejí. Tito přináší nejen velmi autentické zážitky, ale zasvěťují čtenáře i do atmosféry místa a osvětlují proč k některým jevům došlo či dochází, vysvětlují příčiny etnických konfliktů a pocity aktérů. Měli bychom ovšem být obezřetní při posuzování či přejímání některých informací, mohlo by se stát, že

nebudou přímo objektivní, že budou ovlivněny národností autora. Literatura tamních autorů předkládaná české veřejnosti, je alespoň dle mých zkušeností, objektivní, či konfrontována názory ostatních stran.

Faktem, komplikujícím zpracování daného tématu, je nedostupnost originálního znění návrhů a plánů, které nebyly oficiálně podepsány, schváleny. V těchto případech jsem odkázán na sekundární zdroje, které dané dokumenty ovšem analyzují velmi podrobně. Cizojazyčná literatura se obzvláště věnuje Cutilheirovu a Vance-Owenovu plánu.

Jelikož se jedná o problém velmi složitý, do něhož se zapojují tři národnosti žijící na územích tří států, je nadmíru důležité dodržovat přesnou terminologii vycházející z místních názvů a reálií, aby nedocházelo k záměnám. Ve své práci se držím terminologie Ladislava Hladkého, která reflektuje i drobné niance v názvosloví, vědoma si toho, že má hluboké a logické kořeny. Jako příklad bych uvedl pojmenování obyvatel Bosny a Hercegoviny islámského vyznání. Do září roku 1993 bývají, a v tom se autoři neliší, pojmenováni : “Muslimové”. Toto označení však změnil Bošnjački sabor, shromáždění třisetpadesáti představitelů muslimského kulturního, náboženského a politického života, na nový název: “Bosňáci”, kterým se přihlásili k Bosně a Hercegovině, na rozdíl od ostatních jejích obyvatel, jako ke své vlasti. Z tohoto termínu také vychází i následná pojmenování, jako například “bosňacko- chorvatská” federace, která bývá ve většině českých publikacích nazývána “muslimsko-chorvatskou”, či dokonce “bosensko-chorvatskou”.

Složitost celého problému se zrcadlí i v komplikovanosti, jak problém uchopit. Při použití chronologického řazení se situace stává, s přihlédnutím na množství aktérů a událostí, velmi nepřehlednou. Proto jsem tedy, i přes v projektu již schváleném chronologickém řazení, rozdělil události v období od počátku konfliktu až po rok 1993, přesněji po Vance- Owenův plán, na rovinu mezinárodní a na rovinu vývoje uvnitř států. V tomto období dochází k prvním vstupům a zásahům mezinárodního společenství do rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie, do uznání nezávislosti Slovinska, Chorvatska a následně i Bosny a Hercegoviny. Tyto zásahy měly značný vliv na jednotlivé aktéry a události přímo v Bosně a Hercegovině, kde docházelo ke vzniku autonomních oblastí a jiných separatistických útvarů jak bosenských Srbů tak i Chorvatů a prvním bojům. Následné události již bylo možné řadit chronologicky, což je žádoucí i z toho důvodu, že na sebe různé návrhy a řešení navazovaly i obsahově.

Kapitola 1 : Rozpad Jugoslávie

1.1 : Mezinárodní uznání samostatnosti Slovinska a Chorvatska

Než začneme hovořit o problému integrity Bosny a Hercegoviny, musíme se nejprve podívat na státní celek, ve kterém ji nacházíme do roku 1992. Socialistická federativní republika Jugoslávie¹: i na tento složený státní útvar měli aktéři rozdílné názory, které se postupem času a událostí měnily. Na rozdíl od Bosny a Hercegoviny byl tento problém „vyřešen“ . Vyřešením jugoslávského problému se však naopak otevřel problém Bosny a Hercegoviny, jelikož nutným předpokladem pro existenci Bosny a Hercegoviny byla existence vyššího státního celku, který zahrnoval ji, Chorvatsko a Srbsko. Existence společného státu zabraňovala bojům Srbů a Chorvatů o toto území, respektive úsilí v tomto směru pozbývalo smyslu. A tak mohly v Bosně a Hercegovině koexistovat v míru a kooperaci tři náboženství a tři etnika. Toho si byli vědomi představitelé Bosny a Hercegoviny, kteří varovali před rozpadem takového státního svazku.

Z počátku bylo mezinárodní společenství proti rozpadu jednotného jugoslávského státu. Zastánci jednoty byly zejména USA , evropské státy, KBSE, Světová banka a MMF, o uznání samostatnosti Slovinska a Chorvatska usilovaly naopak jen méně vlivné státy, jako například Rakousko. Objevovalo se mnoho iniciativ a návrhů jak nedopustit rozpad státu, které přicházely jak zevnitř samotného státu, tak ze zahraničí. Povětšinou počítaly s přeměnou Jugoslávie na volný svaz republik, ve federaci či konfederaci. Tyto plány ztroskotaly na nespokojenosti některé strany, či na již pevném odhodlání některých nastoupit cestu samostatného vývoje.

Postupem času začaly státy mezinárodního společenství opouštět od snahy zachování Jugoslávie. Nemalý podíl na této změně měla i velká televizní kampaň v Rakousku, Německu a na televizní stanici CNN, která značně naturalisticky seznamovala evropské diváky s boji ve Slovinsku.² Hlavním iniciátorem uznání nezávislosti Slovinska a Chorvatska, což znamenalo faktický zánik Jugoslávie, bylo Německo. To se rozhodlo uzнат nezávislost zmíněných států i navzdory nesouhlasu některých svých evropských spojenců. Německý tlak na ostatní státy Evropského

---

¹ Dále jen Jugoslávie

² MIČUNOVIČ, Dragoljub (1995) *Co bylo, co je a co mohlo být. Mezinárodní politika*. Vol. 19, No. 10, str. 12

Společenství byl úspěšný a 16. prosince 1991 přijaly kritéria, která musí splňovat státy, které žádají o uznání samostatnosti. V prvním kole uznávání postjugoslávských republik, 15. ledna. 1992, vyhovělo Evropské společenství slovinské a chorvatské žádosti o uznání samostatnosti. Žádostem Makedonie a Bosny a Hercegoviny nebylo vyhověno. V případě později jmenované země bylo doporučeno, aby se na toto téma konalo referendum, které by prokázalo, že si nezávislost přeje většina jejích obyvatel.

Svůj názor na jednotu Jugoslávie změnily i USA, které ji podporují až do konce léta 1991, s eskalací konfliktu však svůj názor postupně mění. Od myšlenky integrity, protentokrát, Jugoslávie odstupují počátkem roku 1992, aby se k ní mohly vrátit ve vztahu k Bosně a Hercegovině.³ Dalším aspektem, který přiměl USA změně názoru o zachování integrity Jugoslávie, byl názor, že nemá být zvenčí bráněno jejímu rozpadu: *“neboť jen tak může být v celé zemi zlikvidován komunistický režim.”*⁴ Z této zjednodušené analýzy vychází Milošević jako jediný relikv usilující o zachování komunistického systému.

Po faktickém zániku Jugoslávie v lednu 1992 a začátku bojů v Chorvatsku došly k závěru, že je třeba v rámci zamezení šíření válečného konfliktu izolovat hlavní základnu Jugoslávské lidové armády (JLA), tedy Srbsko a Černou Horu⁵. Z tohoto důvodu si na Chorvatsku při uznání jeho nezávislosti vynutili závazek, že uzná Bosnu a Hercegovinu a nebude se chtít podílet na jejím případném dělení. Tudjman však nikdy nebral tento slib vážně.⁶

Uznání Chorvatska bylo velkým průlomem do mezinárodního práva. Doposud musely uznávané státy kontrolovat celé své území, tato podmínka však v chorvatském případě nebyla naplněna. Jednu třetinu jeho území totiž ovládali s podporou JLA Srbové, kteří zde vyhlásili nezávislost Republiky Srbská Krajina. Ještě daleko větším průlomem do mezinárodního práva však bylo o pár měsíců později uznání nezávislosti Bosny a Hercegoviny, která neměla pod svou kontrolou ani polovinu území. Následné události, ke kterým v této zemi došlo vedly k odmítavému postoji mezinárodního společenství k dalším separacím.⁷

---

³ PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str. 13

⁴ PELIKÁN, Jan (2005) TEJCHMAN M. Třetí Jugoslávie. In *Dějiny Srbska* (Praha: Lidové noviny), Kapitola 20. str. 523

⁵ Hovoří-li se v této práci o Srbsku, je tímto termínem označován státní svazek Srbska a Černé hory

⁶ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 269

⁷ BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 94-95

1.2 : Mezinárodní uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny

Proti uznání samostatnosti Slovinska a Chorvatska a tím tedy rozpadu Jugoslávie vystupovala především Bosna a Hercegovina.⁸ Její vůdce Izetbegovič si byl vědom toho, že jediná šance na zachování jednotné země je, když Bosna, Srbsko a Chorvatsko zůstanou navzájem propojeny nějakou státoprávní vazbou.⁹ Koncem roku 1991 se tedy s obavami osobně obrací na německého kancléře Kohla, aby uznání neuspěchal, neboť by se tím zkomplikovala situace ve zbývajících částech formálně ještě existující Jugoslávie.¹⁰ Izetbegovič měl v této době námitky i vůči zavádění demokracie v Bosně a Hercegovině : „ *je čirým nerozumem zavádět v Bosně a Hercegovině demokracii na základě plebiscitu v době, kdy panuje zvýšené napětí mezi Srbskem a Chorvatskem, jejichž vedení se nijak netajila územními požadavky na úkor Bosny.*“¹¹ Situace však jasně směřovala k rozpadu a setrvávání na politice záchrany společného státu byla marná a časem by se stala i sebedestruktivní. Pod vlivem událostí se bosenské vedení rozhodlo pro samostatný státní vývoj a v prosinci roku 1991 podalo muslimsko-chorvatské vedení žádost státům Evropského Společenství o mezinárodní uznání země jako samostatného státu ve stávajících hranicích.

Katalyzátorem dalších kroků směřujících k samostatnosti bylo uznání Chorvatska a Slovinska, které definitivně pohřbilo naděje Bosny a Hercegoviny na zachování sebevolnějšího jugoslávského společenství. Vedení země tedy urychlilo kroky nutné k fungování země jako samostatného státu, neboť bosenští Muslimové a Chorvati nechtěli zůstat ve zbytkové Jugoslávii se Srbskem a Černou Horou, kde by měli Srbové většinu.¹² Izetbegovičova skupina si samostatnou Bosnu představovala jako centralizovaný, unitární stát ve stávajících republikových hranicích. Vedení Strany demokratické akce (SDA)¹³ doufá, že pro tuto myšlenku získá i podporu Chorvatů, tedy Chorvatského demokratického společenství Bosny a Hercegoviny (HDZ BaH)¹⁴, jelikož tito chtěli také, pod dojmem války se Srby v Chorvatsku, zbytkovou Jugoslávii

---

⁸ Nepočítáme-li Srby, kteří ovšem byli proti rozpadu Jugoslávie z jiných důvodů.

⁹ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 260

¹⁰ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 264

¹¹ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 490

¹² HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 265

¹³ Národnostně orientovaná strana bosenských Muslimů, Bosňáků vedená A. Izetbegovičem

¹⁴ Národnostně orientovaná strana bosenských Chorvatů vedená Davorem Perinovičem, později umírněnějším Stjepanem Kljuičem

opustit. O názor bosenských Srbů, presentovaných Srbskou demokratickou stranou Bosny a Hercegoviny (SDS BaH)¹⁵, se však ani jedna ze zmíněných stran nestarala. Počítali s tím, že Srbové po mezinárodním uznání země přijmou situaci jako fakt a budou ji respektovat. Ve svých propočtech se však spletli. Když muslimští a chorvatští poslanci vydali 15. října 1991, memorandum o svrchovanosti Bosny a Hercegoviny, kterým si osobovali právo suverénně rozhodovat o dalším politickém a státoprávním osudu země, bosenští Srbové se proti tomuto ostře ohradili. Chtěli zůstat ve společném jugoslávském státě, který byli ochotni hájit i se zbraní v ruce.¹⁶

Srážky, které propukaly mezi JLA a polovojenskými skupinami Muslimů a Chorvatů se šířily po celé zemi, až se 5. dubna dostaly do Sarajeva. Tento den je považován za první oficiální den války. Den poté, co boje dorazily až do hlavního města, se v něm konala demonstrace, které se účastnilo 20-30 tisíc lidí všech národností. Všichni společně protestovali proti neschopnosti vlády zabránit národnostním nepokojům a šíření konfliktu. Poklidná demonstrace byla ukončena střelbou do jejích účastníků, kterou měli údajně na svědomí příslušníci SDS BaH.

Na tuto událost velmi rychle reagovalo mezinárodní společenství. Ještě téhož večera oznámily státy Evropského Společenství (ES), že s platností od 7. dubna 1992 uznávají nezávislost Bosny a Hercegoviny v jejích stávajících hranicích.¹⁷ Rychlost tohoto uznání ovlivnila zejména americká diplomacie. Ta usilovala o rychlé uznání, aby bylo možné zemi chránit před silovými akcemi JLA. Ústřední myšlenkou bylo, že po uznáním nezávislosti Bosny a Hercegoviny bude JLA na jejím území považována za armádu cizího státu, což mezinárodnímu společenství umožní požadovat její stáhnutí.

Veškeré tyto kroky USA a ES byly podnikány s cílem zastavit boje, jejich efekt byl však opačný. Snaha učinit z občanské války agresí zvenčí byla lichá a nerealizovatelná armáda v Bosně byla armádou jugoslávskou, tvořenou Muslimy, stejně tak i bosenskými Srby. Nedošlo tedy k agresí zvenčí, k agresí Srbska proti Bosně, nýbrž v této válce proti sobě válčí Bosňáci různého vyznání.¹⁸ Boje propukly na plno. Všechny tři národnosti budují své armády. Bosenští Muslimové budují tu svou beze

---

¹⁵ Národnostně orientovaná strana bosenských Srbů vedená Radovanem Karadžičem

¹⁶ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 629

¹⁷ Uznání bylo záměrně odsunuto až na 7. dubna. 6. duben je totiž velmi významný v dějinách Jugoslávie a západní státy nechtěly evokovat žádné negativní asociace. 6. dubna 1941 napadly a rozbily fašistické státy královskou Jugoslávii. 6. duben byl také 47. výročí osvobození Sarajeva od fašistů na konci Druhé Světové války

¹⁸ MIČUNOVIČ, Dragoljub (1995) *Co bylo, co je a co mohlo být. Mezinárodní politika*. Vol. 19, No. 10, str. 10

zbraní, kdežto bosenští Srbové a Chorvati jsou podporováni JLA, resp. chorvatskou armádou. Začíná válka o teritorium, o půdu, o každý kilometr, o etnicky čisté území.

Válku v Chorvatsku a Bosně a v Hercegovině nezavinilo mezinárodní společenství, ale svými zásahy do těchto konfliktů situaci povětšinou zhoršilo.¹⁹ Uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny považují někteří za největší chybu mezinárodního společenství.²⁰ „*Je neuvěřitelné, že byla uznána Bosna, víme-li, co se stalo v Chorvatsku po jeho vystoupení z Jugoslávie.*“²¹ Nicméně můžeme konstatovat, že uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny bylo z pohledu mezinárodního práva přinejmenším velmi problematické. Referendum z 29. února a 1. března nebylo reprezentativní, „*Vláda BaH měla pod kontrolou pouze část státního teritoria, armáda neměla jasně definovaný status, nebylo specifikováno státní zřízení.*“²²

V tuto chvíli můžeme říci, že poté, co mezinárodní společenství opustilo od snahy udržet integritu Jugoslávie, přeměřovalo své snahy na Bosnu a Hercegovinu. Jeho snahou bylo udržet nezávislou, samostatnou zemi a ochránit ji od války, která zuřila v sousedním státě. Vývoj uvnitř státu však začal směřovat jiným směrem. Uprostřed země se objevily odstředivé tendence a to jak ze strany bosenských Srbů, tak i Chorvatů. Jejich počínání a kroky byly ovlivněny postupem mezinárodního společenství, stejně tak i činy jejich soupeřů. V neposlední řadě byly řízeny přáními a rozkazy „mateřských“ zemí. Jedinými, kdo si přáli nezávislost Bosny a Hercegoviny byli bosenští Muslimové, kterých v té době bylo pouze 44% populace. Bosenští Srbové chtějí zachovat společnou Jugoslávii, v opačném případě chtějí zabrat co největší území a připojit se k Srbsku. To samé by udělali bosenští Chorvati směrem k Chorvatsku.

---

¹⁹ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 489

²⁰ MIČUNOVIČ, Dragoljub (1995) *Co bylo, co je a co mohlo být. Mezinárodní politika*. Vol. 19, No. 10, str. 10

²¹ PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str. 14

²² BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 213

Kapitola 2 :Počátek vnitřního rozdělení Bosny a Hercegoviny, separece bosenských Srbů a Chorvatů

Tlaky na rozdělení země pramenily z touhy bosenských Chorvatů a Srbů připojit se ke svým národním státům a z odvěkého snu Chorvatska a Srbska na realizaci Velkochorvatské, resp. Velkosrbské myšlenky. V tomto směru ovlivňovali Tudjman a Milošević bosenské národní strany, které podléhaly jejich vedení, tedy HDZ a BaHa SDS BaH.

Hrozba rozdělení země visela nad Bosnou již před občanskou válkou a to od chvíle, kdy se vůdci jugoslávských republik rozhodli pro politickou koncepci států na národním základě. „ *Dělení tudíž nebylo důsledkem války, ale válka byla důsledkem teorie, že je třeba se organizovat a tím dělit na národnostním principu.*“²³

Této tezi odpovídají i slova Frajna Tudjmana pronesena již v lednu 1990: „ *Za národní území chorvatského národa je třeba v jistém smyslu považovat i Bosnu a Hercegovinu.*“²⁴

Plány na rozdělení Bosny a Hercegoviny mezi Srbsko a Chorvatsko spřádali Tudjman a Milošević již při rozpadu Jugoslávie. Na tajné schůzce v Karadordevu 25. března a v Tikvešu 15. dubna 1991 se shodli, že nejvhodnějším řešením státoprávní krize Jugoslávie by bylo rozdělení Bosny a Hercegoviny. Chorvatsku mělo připadnout území někdejší Chorvatské bánoviny a oblasti kolem měst Cazin a Bihač. Tudjman v tom viděl způsob, jak předejít srbsko-chorvatskému konfliktu. Státoprávní identita Bosny a Hercegoviny pro něj nic neznamovala, tento stát považoval za pouhý koloniální výtvar. Připouštěl pouze existenci Bosny, jakožto zemičky, která by zbyla po rozdělení země mezi Srbsko a Chorvatsko, ve které by měli Muslimové většinu.²⁵

Všechny výroky nejvyšších představitelů Srbska a Chorvatska, které zpochybňovaly platnost dosavadních hranic, měly za následek růst nacionálního napětí v zemi. Milošević a jiní srbští představitelé zastávali názor, že pokud dojde k rozpadu Jugoslávie, mají mít Srbové, žijící v několika republikách, právo na sjednocení do vlastního státu dle principu práva na sebeurčení. Pro Tudjmana by se při rozpadu

---

²³ MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ, Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 123

²⁴ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav)str. 242

²⁵ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 255

Jugoslávie staly hranice Chorvatska také otevřenou otázkou.²⁶

Od jara 1991 se Bosnou začíná šířit neklid, způsobený informacemi přicházejícími z Chorvatska o stupňování bojů mezi Srby a Chorvaty v Krajině. Předsednictvo Bosny a Hercegoviny se snaží o neutralitu v tomto chorvatsko-srbském konfliktu. Byl vydán zákaz posílání vojáků z Bosny a Hercegoviny do této války, který byl však porušován. Navíc se do Chorvatska přes území Bosny přesouvaly srbské dobrovolnické jednotky. Ke klidu v zemi nepřispěly ani zprávy, že JLA plánuje v kritickém okamžiku převzít v Bosně moc.

Události v Chorvatsku vyvolaly neklid a strach obyvatel Bosny. Bosenští Srbové, vystrašení srbskou propagandou o tom, že je na ně plánován útok z Chorvatska, požádali JLA o ochranu. Po vzoru Srbů v Krajině, začali i oni formovat nelegální správní struktury v podobě Srbských autonomních oblastí (SAO), které se za pomoci JLA vyzbrojují. Dne 16. září byly vyhlášeny čtyři srbské autonomní oblasti:

1. SAO Bosenská Krajina se sídlem v Banja Luce
2. SAO Východní Hercegovina se sídlem v Trebinje
3. SAO Romanija²⁷ se sídlem v Pale
4. SAO Birač a Semberija se sídlem v Bijeljině²⁸

Dle pokynů z Bělehradu, snaží se bosenští Srbové vnitřně rozložit Bosnu a Hercegovinu. Přicházejí tedy, jako první v září 1991, s požadavkem národnostní federalizace²⁹ místní správy, která by vycházela z etnického složení jednotlivých oblastí. Odmítli snahu bosenského vedení o osamostatnění země a požadovali setrvání ve federativní Jugoslávii. Dalším krokem bosenských Srbů učiněným 25. října 1991 bylo opuštění parlamentu a ustavení vlastní skupštiny srbského národa v Bosně a Hercegovině, čímž země přestává být de facto unitární republikou, jelikož vznikly paralelní linie moci a některé oblasti odmítaly poslušnost sarajevské vládě.³⁰

Počátkem října 1991 proklamovalo Slovinsko a Chorvatsko nezávislost. Společně s vnitropolitickým vývojem přiměla tato proklamace SDA koncem října k iniciaci celorepublikového referenda o nezávislosti Bosny a Hercegoviny. Tento návrh vyvolal protireakci bosenských Srbů, kteří referendum odmítají, a dle pokynů

---

²⁶ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 247

²⁷ Zahrnující Srby obývané opštiny východně od Sarajeva: Pale, Sokolac a Han Pijesak

²⁸ Nacházející se v Severovýchodní Bosně

²⁹ Může použít i výrazy: regionalizace, či kantonizace

³⁰ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 261

Miloševiče, organizují vlastní „referendum, v němž se údajně 1,55 milionů obyvatel BaH (především Srbů) vyslovilo pro další žití v jugoslávském státě.“³¹ Na základě tohoto plebiscitu bosenští Srbové oznámili, že hodlají, na svých etnických území, vyhlásit Republiku srbskou v Bosně a Hercegovině. Tento státní útvar by se stal samostatným politickým subjektem uvnitř jugoslávské federace, nebo by se přímo připojil k Srbsku.

Bosenští Srbové nebyli jedinými, kteří byli řízeni z „mateřského“ centra, které usilovalo o rozbití Bosny a Hercegoviny ve snaze splnit si svůj velkonárodní sen. Stejně tak ovlivňoval Záhřeb HDZ BaH. Výsledkem těchto snah bylo 12. listopadu 1991 prohlášení bosenských Chorvatů, že chtějí v zemi založit Chorvatský stát, který bude usilovat o připojení k Chorvatsku. O šest dní později bylo rozhodnuto, že na územích západní Hercegoviny, centrální Bosny a Posávině na severu, která jsou kompaktně osídlena Chorvaty, bude vytvořeno Chorvatské společenství Herceg-Bosna.³² Všechny tyto kroky byly odpovědí na snahy a postup bosenských Srbů. Chorvatské společenství mělo být obdobou Srbských autonomních oblastí.

Jednání bosenských Chorvatů se řídilo plánem Tudjmana na rozdělení Bosny a Hercegoviny. Ten chce uspokojit chorvatské národní zájmy připojením nejen Chorvatského společenství Herceg-Bosna, ale i Cazinské a Bihačské oblasti. Jeho plán, vycházející z dohody s Miloševičem z jara 1991 o rozdělení si Bosny a Hercegoviny, počítal i se vznikem státečku Bosna, který by se stal tamponem mezi Chorvatskem a Srbskem. Nacházel by se v okolí Sarajeva, a jelikož by obyvateli byli Chorvati a Muslimové, jeho orientace by byla jasně na Chorvatsko.

Do roku 1992 vstupuje Bosna a Hercegovina v naprosto jiné mezinárodní i vnitrostátní situaci. I přes Izetbegovičovo naléhání uznaly státy Evropského Společenství nezávislost Chorvatska a Slovinska. Tím byla formálně ukončena existence Jugoslávie.

Odstředivé tendence však pokračovaly i uvnitř samotné Bosny a Hercegoviny. Dne 9. ledna 1992 vydala na základě prosincového plebiscitu skupština bosenských Srbů deklaraci, kterou oficiálně vyhlásila Republiku srbského národa v Bosně a Hercegovině (RS v BaH). Tato si okamžitě při svém vzniku činí nárok na 70% území

---

³¹ HLADKÝ, Ladislav (1993) *Jugoslávská krize a její historické souvislosti* (Jinočany : H&H) str. 36

³² K faktickému ustavení Chorvatského společenství Herceg-Bosna došlo až 3. července 1992, viz. Str. 27

země, „ačkoli podíl srbského obyvatelstva v Bosně činí pouze asi 30%.“³³ Bylo tedy jasné, že bude usilovat o území, na nichž mají většinu bosenští Chorvati či Muslimové.³⁴ Konkrétně šlo o 10% území, na nichž žili bosenští Chorvati a 20-30% muslimského území.

Republika srbská se označila se za jednotku Jugoslávie, jako sídlo zvolila Sarajevo. Zahrnovala území Srbských autonomních oblastí a dalších etnických celků, i těch ve kterých Srbové nemají většinu, což je způsobeno genocidou za druhé světové války. Celkově měla RS v BaH 17 654 km² na kterých žilo 1 191 709 obyvatel. Presidentem byl zvolen Radovan Karadžić, vrchním velitelem se stal později nechvalně známý Ratko Mladič.³⁵ Představitelé Republiky srbské o svém vzniku informovali lorda Carringtona a generálního tajemníka OSN Butruse Butruse Ghálího. Zároveň varovali před snahou odtrhnout Bosnu a Hercegovinu od Jugoslávie.

Když o šest dní později odmítly státy Evropského Společenství uznat samostatnost Bosny a Hercegoviny, odůvodnily to tím, „že z vnitřních bosenských politických poměrů v té době nebylo zcela jasné, zda si státní samostatnost přeje většina tamních občanů.“³⁶ A doporučily, aby na toto téma bylo uspořádáno referendum. I přes to, že země nebyla uznána, začalo její vedení, bez účasti bosenských Srbů, podnikat kroky, které umožňovaly Bosně a Hercegovině fungovat jako samostatný stát. Nechtělo totiž zůstat ve státě se Srbskem a Černou Horou, kde by většinu obyvatel tvořili Srbové. Bosenský parlament odvolal všechny své zástupce ze svazových orgánů Jugoslávie a zákonnými opatřeními převedl veškeré kompetence a povinnosti na bosenské orgány.

Ve výše zmíněném období vidíme, jak dochází k plnění přání Chorvatska a Srbska. Chorvatsko je mezinárodně uznáno a na území Bosny a Hercegoviny podporuje vznik separatistických útvarů, které chtějí naplnit velkochorvatský národní sen. Svůj velkonárodní sen se snaží realizovat i Srbsko podporováním snah bosenských Srbů o připojení. Vůdci Srbska a Chorvatska se byli dokonce schopni domluvit na rozdělení

---

³³ WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad) str. 395

³⁴ HLADKÝ, Ladislav (1993) *Jugoslávská krize a její historické souvislosti* (Jinočany : H&H) str. 36

³⁵ BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 212

³⁶ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 627

území Bosny a Hercegoviny, na které si oba činili nárok.

Jugoslávie se rozpadla. Chorvatsko, Srbsko, bosenští Srbové a Chorvati přejí stejný osud i Bosně a Hercegovině. Naráží však stále ještě na nesouhlas mezinárodního společenství a bosenských Muslimů. Státy Evropského společenství podnikají pokus o dohodu a záchranu integrity Bosny i Hercegoviny.

Kapitola 3 : Cutilheirův plán

„Fakticky se však Bosna a Hercegovina na počátku roku 1992 ocitla v politicky i státoprávně nezakotveném postavení.“³⁷ Chce se odtrhnout od zbytku Jugoslávie, za samostatnou a suverénní však považována být nemůže. Nebyla mezinárodně uznána a navíc nebylo jasné, co si přejí její obyvatelé.

V tomto mezinárodně i vnitropoliticky neutišeném stavu se do problému vkládá Evropské Společenství. Chce se stát prostředníkem při řešení tohoto složitého, vnitrostátního problému. Jako základ vyjednávání přijalo myšlenku regionalizace (kantonizace) bosenského státu. Stále věřilo, že dohoda je možná a decentralizaci země bralo jako krok ke zklidnění situace. Za Bosnu a Hercegovinu vyjednávají předáci tří dominujících politických stran.

Státy Evropského Společenství se zhostily své role prostředníka při jednání tří hlavních sil v zemi a ve dnech 13.- 27. února uspořádaly konferenci o budoucím vnitřním uspořádání Bosny a Hercegoviny. Tato konference se konala za účasti lorda Carringtona³⁸ a tehdejšího předsedajícího ES, portugalského ministra zahraničí Josého Cutilheira, nejprve v Sarajevu, poté v Lisabonu a Bruselu a jedná se o „poslední pokus o záchranu integrální Bosny a Hercegoviny.“³⁹

Jednání nebyla lehká. Zejména názory bosenských Chorvatů a Srbů byly naprosto odlišné od představ bosenských Muslimů. SDA hájící zájmy Muslimů rozptýlených po velké části republiky, prosazuje zachování unitárního státu, který zajistí jejich národní zájmy.

SDS BaH byla však zásadně proti. Argumentovala tím, že by se v tomto státním útvaru stali Srbové a Chorvati menšinou, ovládanou Muslimy. Karadžič, dle pokynů Miloševiče, který chce sjednotit srbské etnické oblasti v Bosně a Chorvatsku v jeden státní celek se Srbskem, navrhoval parcelaci země, a to do tří etnických celků propojených na konfederativním základě. Z tohoto důvodu neměl o dohodu zájem. I přes to, že jeho plán přijat nebyl, mohl být se závěrečným plánem konference spokojen:

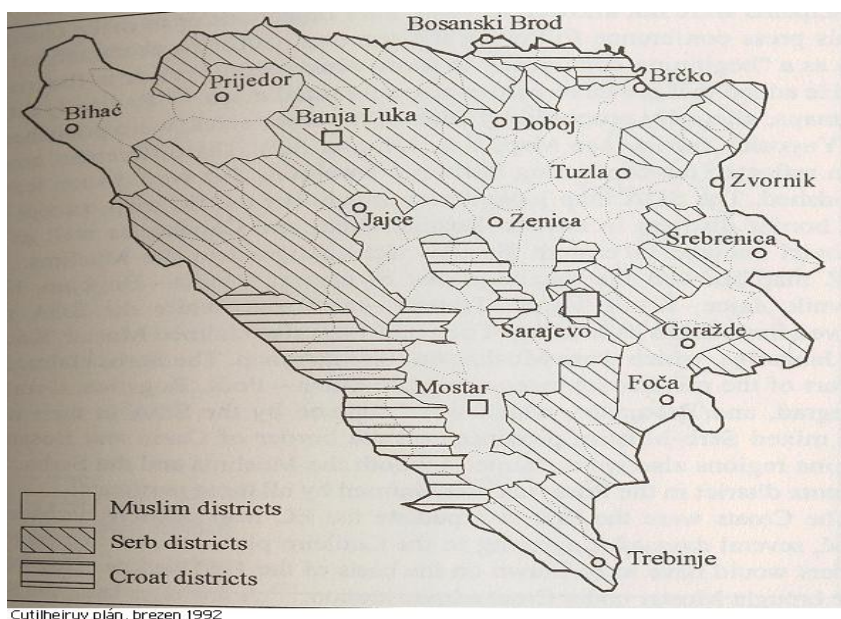
---

³⁷ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 266

³⁸ Britský diplomat, který předsedal mezinárodní konferenci o Jugoslávii v Haagu v září 1991, kde navrhoval vznik volného „ Svazu Jugoslávských republik“

³⁹ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 629

„Přesto byl Karadžić vítězem, jelikož cítil, že dělení Bosny a Hercegoviny začalo.“⁴⁰
 Bosenští Chorvaté se prozatím, i přes instrukce Záhřebu, kloní k decentralizaci země na bázi národnostní federace. Cutilheirův plán totiž „Naplňuje chorvatské touhy po autonomii západní Hercegoviny, zachovávající nedotknutelnost bosenských hranic.“⁴¹

Ilustrace 1: Cutilheirův plán, březen 1992 In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998) The war in Bosnia-Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention (New York: M.E.Sharpe) str.111

V závěru konference bylo dosaženo rámcové dohody, která vstoupila ve známost pod jménem: Cutilheirův plán. Podle tohoto plánu měla zůstat země v dosavadních hranicích, ale to vše za podmínky, že zde budou vytvořeny samosprávné celky, kantony, které budou založeny nejen na etnickém, ale i ekonomickém a funkčním principu. Důležitou a můžeme říci rozhodující, součástí plánu byly mapy, určující které komunitě případnou jednotlivé opštiny (menší okresy). Opštiny byly rozděleny podle toho, který národ v nich měl absolutní, nebo alespoň relativní většinu. Muslimské a Chorvatské opštiny měly zaujímat 56, 27% území státu, Srbské 43,7% . Jelikož Izetbegovič usiloval o zachování jednotné země, „ Plán byl pro Izetbegoviče hořkým zklamáním.“⁴² I přes to však, pod hrozbou násilí v zemi prohlásil: „ Já ty mapy

⁴⁰ BURG L.S, SHOUP P.S (1998) *The war in Bosnia-Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention* (New York: M.E.Sharpe) str.108

⁴¹ BURG L.S, SHOUP P.S (1998) *The war in Bosnia-Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention* (New York: M.E.Sharpe) str.108

⁴² BURG L.S, SHOUP P.S (1998) *The war in Bosnia-Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention* (New York: M.E.Sharpe) str.108

*nemám rád, ale pod hrozbou války bych na ně přistoupil...*⁴³ Přesto však Cutilheirův plán odmítl. Podle některých to bylo na základě amerického rozkazu.⁴⁴

Bosna a Hercegovina měla zůstat jednotnou republikou, s vysokým stupněm decentralizace státních orgánů. Jednotlivé orgány měly získat vysoký stupeň vnitřní samosprávy, společný všem měl zůstat parlament, vláda, centrální ekonomické plánování, ústřední banka, měna a další.

I přesto, že jednotlivé strany konference s plánem souhlasily, nebyl nikdy oficiálně podepsán. Jak již bylo naznačeno, kamenem neúspěchu byly mapy rozdělující kantony mezi jednotlivé národy. Žádná ze stran s nimi nebyla spokojena. Uvědomili si, že z celkového počtu 106 opštin bylo pouze 10, které byly národnostně monolitní (tj. bylo zde 90 a více procent obyvatelstva jednoho národa), nebyla tato situace žádným překvapením.

Cutilheirův plán má ve vývoji Bosny a Hercegoviny a celého bosenského problému zásadní roli i přesto, že nikdy nevstoupil v platnost. Tento plán totiž poprvé přistoupil na snahu bosenských nacionalistů rozdělit Bosnu a Hercegovinu. Jelikož od tohoto plánu se odvíjí všechny další snahy o národnostní rozbití země, bývá tento označován za velkou principiální chybu západoevropských diplomatů. Na jejich obranu bychom měli říci, že se pokoušeli rozdělit nerozdělitelné. Dalším aspektem, který nepřál jejich úspěchu byly maximalistické požadavky zejména bosenských Chorvatů a Srbů, kteří při jednání o mapách překládali nereálné a vzájemně se překrývající požadavky.

---

⁴³ MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ, Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 127

⁴⁴ MIČUNOVIĆ, Dragoljub (1995) *Co bylo, co je a co mohlo být. Mezinárodní politika*. Vol. 19, No. 10, str. 12

Kapitola 4: Impulzy k další dezintegraci Bosny a Hercegoviny

4.1 : Referendum o nezávislosti Bosny a Hercegoviny a jeho důsledky

Vývoj pokračoval i uvnitř samotného státu. Bosenské vedení podniklo další, velmi důležitý krok k uznání samostatnosti, který požadovalo mezinárodní společenství. Na dny 29. února a 1. března 1992 vyhlásilo referendum o samostatnosti republiky. Občané v něm odpovídali na otázku: „*Jste pro suverénní a nezávislou Bosnu a Hercegovinu jako stát rovnoprávných občanů, národů – Muslimů, Srbů, Chorvatů a příslušníků dalších národností, které v ní žijí.*“⁴⁵

Referendum bylo bojkotováno bosenskými Srby, kteří argumentovali tím, že svůj názor vyjádřili již v listopadovém plebiscitu. V něm vyslovili přání zůstat ve společné Jugoslávii, čímž odmítli myšlenku samostatné Bosny a Hercegoviny.⁴⁶

Referenda se tedy většinou účastnili bosenští Muslimové a Chorvati. Účast se pohybovala mezi 64-67 procenty a z odevzdaných hlasů bylo 99,43% pro. Můžeme tedy říci, že ze všech osob oprávněných k hlasování 63,4 % z nich odpovědělo kladně. Na základě výsledků vyhlásil bosenský parlament dne 5. března 1992 nezávislost. Toto referendum mělo dva důsledky: byl to jednak jasný signál světu, jakým směrem se Bosna a Hercegovina chce vydat, na druhou stranu to však byl katalyzátor dezintegrace země. Velmi pozměnilo atmosféru v zemi, rozvířilo nacionální vášně. Navíc k tomu, došlo v ulicích Sarajeva k nešťastným událostem, které vedly k vybudování srbských barikád. Bosenští zástupci se snaží normalizovat vztahy s SDS BaH a jednájí o odstranění barikád z ulic. V hlavním městě dokonce demonstrují tisíce lidí za udržení bezpečnosti v zemi. Vláda se s bosenskými Srby dohodla a demonstrace skončily. Demonstrující se do svých domovů „*vraceli spokojeni, neboť věřili, že rozum opět zvítězil. Byla to však pouze iluze.*“⁴⁷

Na intenzitě separatistických tendencí bosenských Srbů však tyto události

---

⁴⁵ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 267

⁴⁶ Viz. Strana 20

⁴⁷ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 268

neubraly, naopak. Dne 27. března schválila skupština srbského národa v Bosně a Hercegovině ústavu Republiky srbské v Bosně a Hercegovině. Tento krok je dovršením těchto tendencí, protože se jedná o politické potvrzení vzniku srbského národnostního útvaru na území Bosny a Hercegoviny.

Bosnou se šíří boje, do kterých se zapojují i jednotky JLA. Původní záměr srbských generálů využít počáteční kvantitativní i kvalitativní převahy zbraní k bleskovému útoku a obsazení většiny území země nevyšel. Jelikož se fronta na které bosenští Srbové bojovali, příliš prodloužila, jejich postup byl zastaven a od roku 1994 se dostali do defenzivy. Nastala tedy strategická rovnováha sil, ve které se jednotlivé strany snažily udržet své pozice. Bosenští Srbové však ještě usilují o naplnění dalších dvou cílů: chtějí získat větší díl sarajevského centra a vymazat muslimské enklávy ve východní Bosně.⁴⁸

4.2 : Vnitrostátní důsledky mezinárodního uznání Bosny a Hercegoviny

Reakce bosenských Srbů na mezinárodní uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny na sebe nenechala dlouho čekat. Ihned 7. dubna 1992 vyhlásili v Banja Luce plnou nezávislost Republiky srbské v Bosně a Hercegovině. Aby se zbavili i poslední vazby na Bosnu a Hercegovinu, změnili si 12. srpna 1992 název na: Republika Srbská. Její dělostřelectvo začalo ostřelovat Sarajevo, což mělo za následek do roku 1995, 16 500 lidských životů obyvatel města. K tomu všemu dochází i přes sankce Evropského Společenství, které jsou neúčinné a Bělehrad obratně využívá nejednotnosti jeho členů.⁴⁹

Toto ostřelování, boje a etnické čistky však způsobily ztrátu sympatií mezinárodního společenství i veřejného mínění obyvatel západní Evropy vůči Srbům, kteří se tím dostali do mezinárodní izolace, s „*výjimkou váhavé podpory Ruska a Rumunska a jednoznačné podpory ze strany jejich balkánského spojence- Řecka.*“⁵⁰ Pohled na účastníky války začal být černobílý; byl určen agresor a oběť.

V létě roku 1992 se zintenzivněla i snaha bosenských Chorvatů o separaci. Naplno se zde projevíly trhliny v dosavadním muslimsko-chorvatském partnerství, které bylo především účelové. Chorvati obývající západní části Hercegoviny a drobné

⁴⁸ TESAŘ, Filip (2005) *Míč je na domácí polovině. Mezinárodní politika*. Vol. 29, No. 11, str. 4

⁴⁹ WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad) str. 396-397

⁵⁰ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 490

enklávy uprostřed Bosny, vyhlásili dne 3. července 1992 již dříve avizované Chorvatské společenství Herceg-Bosna (ChS Herceg- Bosna). Hlavním městem se stal Mostar, presidentem byl zvolen Mate Boban. Toto společenství začalo budovat vlastní vojenské formace, nazývané Chorvatská rada obrany (HVO), které byly oficiálně podřízeny vedení armády Bosny a Hercegoviny, prakticky postupovaly samostatně, politicky podléhaly HDZ BaH a vyzbrojovány byly chorvatskou armádou. V jejich čele stál militantní nacionalista Mate Boban, plnící pokyny Záhřebu.

Vojenská převaha bosenských Srbů podporovaných JLA se brzy projevila i v jejich vojenských úspěších. Na podzim roku 1992 ovládají již 50-55% území včetně důležitých měst: Bosanski Brod na severu a Jajce v centrální části země, ostřelují hercegovský Mostar a obkličují východobosenská města: Garažde, Žepa a Srebrenica ve kterých žili především Muslimové.

Dne 23. května 1992 se Bosna a Hercegovina stala právoplatným členem OSN⁵¹. To reaguje na zesílení bojů v zemi vysláním zvláštní mise, která má připravit podmínky pro nasazení jednotek UNPROFOR. Mezinárodní tlak, který byl zaměřen na zmírnění bojů, donutil JLA stáhnout své jednotky z Bosny a Hercegoviny. Dohoda o stažení JLA z Bosny a Hercegoviny byla podepsána 26. dubna ve Skopiji.⁵² Při odchodu však JLA předala své zbraně bosenským Srbům a dokonce je posílila i početně. Republika Srbská má tedy při svém vzniku 80 000 vojáků, letadla, tanky, děla.

Mezinárodní společenství pokračuje v rozpačité snaze řešit krvavý konflikt. Od podzimu roku 1992 dodává nejprve pouze do Sarajeva, později i na jiná místa, leteckou humanitární pomoc. Situaci řeší i na poli diplomatickém a to na mezinárodní konferenci o Jugoslávii konané od podzimu roku 1992 střídavě v Londýně, Ženevě, Haagu. Hlavními vyjednaváči byli britský diplomat Dawid Owen za Evropskou Unii a americký diplomat Cyrus Vance za OSN. Dosavadní předsedající lord Carrington na svou funkci dne 25. srpna rezignoval. O měsíc později si při pohledu na situaci v Bosně a Hercegovině posteskl, že „*mezinárodní uznání BaH bylo „tragickou chybou“*“.⁵³

Při krátké rekapitulaci roku 1992 bychom měli zdůraznit několik momentů,

---

⁵¹ PLECHANOVÁ, B. FIDLERJ (1997) *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941- 1995* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku) str. 209

⁵² MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 126

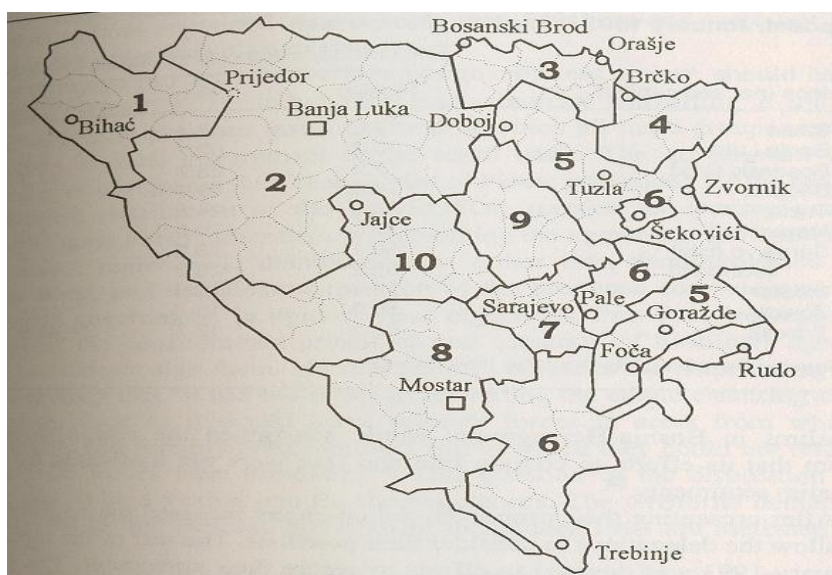
⁵³ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) s.tr 154

které se v zemi odehrály. Bosna a Hercegovina byla i přes odpor bosenských Srbů mezinárodně uznána. To vyvolalo jejich silnou protireakci, která je jasně zřetelná na založení Republiky srbské a její snaze o připojení se k Srbsku. Řetězec reakcí pokračoval vyhlášením dalšího, tentokrát chorvatského, separatistického útvaru v zemi. Při rekapitulaci roku 1992 nesmíme zapomenout zmínit stále intenzivnější boje, odehrávající se již na celém území státu.

Kapitola 5 : Rok 1993

5.1 : Plán Vance- Owen

Počátkem ledna roku 1993 byl, jako výsledek konané konference, předložen v Ženevě nový plán na zachování míru v Bosně a Hercegovině: plán Vance- Owen. Plán navrhoval rozčlenění země do 10 kantonů, vzniklých na národnostním principu. Každému národu Bosny a Hercegoviny měly připadnout tři z nich, Sarajevo, jakožto zvláštní kanton, mělo být spravováno společně. Kamenem úrazu však bylo, že plán „vychází z národnostního rozdělení obyvatelstva před rokem 1992, které již dávno pozbylo platnosti, a jeho provedení s ohledem na velmi komplikované stanovení hranic zcela nereálné.“⁵⁴

*Ilustrace 2: Prvotní návrh rozdělení BaH dle plánu Vance-Owen
In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998) The war in Bosnia-
Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention (New
York: M.E.Sharpe) str.223*

V čele každého kantonu měla stát autonomní provinční vláda, která svým složením měla reflektovat proporcionální zastoupení dalších, menšinových národností. Těmto vládám měly připadnout široké kompetence. V čele jednotné republiky Bosny a Hercegoviny mělo stát devíti členné Předsednictvo, jehož složení mělo opět dodržovat princip parity a každé národnosti byla přidělena tři křesla. Plán také počítal s

⁵⁴ WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad) str. 397

přechodným působením jednotek OSN, které by se staly garantem hranic, volného pohybu osob mezi kantony a dodržování lidských práv a práv menšin.⁵⁵

Velmi dramatický a složitý byl proces přijímání, respektive odmítání tohoto plánu. Nejenže bývá označován za nejkritičtější bod vztahů mezi západními spojenci⁵⁶, nejenže vrazil klín mezi národnosti Bosny a Hercegoviny, ale především zapříčinil, i když nechtěně, boje mezi dosavadními spojenci : bosenskými Muslimy a bosenskými Chorvaty.

Po několika měsíčních sporech a diskuzích u všech zainteresovaných, zda plán přijmout či odmítnout, se koncem března roku 1993 vytvořily dva překvapivé tábory:

- Pro přijetí se vyslovili Evropané, bosenští Chorvati, jelikož jim bylo přidělováno velké území, a presidenti Srbska a Chorvatska : Milošević a Tudjman
- Proti plánu vystoupili Američané, bosenští Srbové a bosenská vláda, která je ochotna o plánu ještě jednat. Každý z výše jmenovaných však projekt odmítal z jiného důvodu.

Americkou příčinu odmítání plánu vyslovil ministr zahraničí Warren Christopher: „*Nejsme spokojeni s navrhovanými mapami.*“⁵⁷ Osobně počítá s vojenským řešením situace a vznikem ochranných zón OSN pro Muslimy. Pro presidenta Clintona byl plán navíc nepřijatelný z toho důvodu, že dle něj se jedná o potvrzení srbské agrese.

S navrhovanými mapami nebyli spokojeni ani bosenští Srbové, kteří argumentovali tím, že plán rozděluje jejich etnická území do několika izolovaných celků.

Bosenská vláda se plánem cítí dotčena, popíral totiž její hlavní válečný cíl, kterým byl jednotný stát.

Nechtěné důsledky dosud ještě ani neschváleného plánu se začaly projevat v dubnu. Bosenští Chorvati, kteří plán podporovali, si začali kantony, které jim návrh přiděloval, etnicky čistit; vyháněni byli i bosenští Muslimové. Boje mezi dosavadními spojenci nastaly i ve městě Mostar, které bylo rozděleno a do světového podvědomí se

---

⁵⁵ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 274

⁵⁶ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 491

⁵⁷ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 491

dostalo nesmyslným stržením dominanty města, mostu z roku 1566. K etnickému čištění navrhovaných kantonů přistupují časem všechny tři národnosti, což velmi změnilo etnickou mapu země.

Nakonec, přes veškeré výše zmíněné výhrady vyslovili Američané a bosenští Muslimové plánu váhavý souhlas. Izetbegovič tento plán nazval: „*špatným, ale nejlepším pro ukončení války v Bosně*“.⁵⁸ Poslední překážkou v přijetí plánu se tedy stal Karadžić a jeho bosenští Srbové, na které začal být vyvíjen nátlak. Ke změně odmítavého postoje byli tlačeni i srbským prezidentem Miloševićem.

Na Miloševićovo Srbsko totiž začaly neblaze doléhat sankce OSN, které ještě byly v dubnu, rezolucí Rady Bezpečnosti zpřísněny.⁵⁹ Finanční a vojenská pomoc, kterou poskytoval bosenským Srbům byla v době probíhající hospodářské krize neúnosná a tak se rozhodl na čas ustoupit od snahy vybudovat Velké Srbsko a na Srby v Bosně a Chorvatsku tlačil, aby i za cenu dočasných ústupků ukončili boje.⁶⁰

Aby se Karadžić zbavil viny nad nepřijetím plánu, uspořádal o něm ve dnech 15. a 16. května referendum, jehož výsledkem si byl před jist: 96% hlasů Vance-Owenův plán odmítlo. Ve chvíli, kdy jej srbské referendum zamítlo, odstoupili od tohoto plánu i Spojené státy americké, čímž byl návrh definitivně smeten ze stolu.

Dosud nezmiňným, ale důležitým aspektem amerického rozhodnutí bylo, že k realizaci plánu by bylo potřeba minimálně padesáti tisíců vojáků, z nichž se Američané zavázali poskytnout polovinu.⁶¹

Rada Bezpečnosti OSN vydala dne 25. května 1993 rezoluci číslo 827, kterou ustavila Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná v bývalé Jugoslávii od roku 1991, známější pod zkráceným názvem Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY). Tento soud sídlící v Haagu soudí pouze jednotlivé osoby za závažná porušení Ženevských konvencí či porušení válečného práva, za genocidu a zločiny proti lidskosti. Mezi osobami do dnešního dne obžalovanými se nachází i jména Milošević, Karadžić či Mladić.

Dne 18. června oznámil lord Owen, že plán je mrtev. Tento, jak potvrdí

---

⁵⁸ MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 130

⁵⁹ Hospodářské sankce byly uvaleny rezolucí Rady Bezpečnosti 757 ze dne 30.května 1992 a zpřísněny rezolucí číslo 820 ze dne 17. dubna 1993

⁶⁰ PELIKÁN, Jan (2005) TEJCHMAN M. Třetí Jugoslávie. In *Dějiny Srbska* (Praha: Lidové noviny), Kapitola 20. str. 534- 535

⁶¹ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 492

následující řádky, byl posledním návrhem na zachování multietnické, jednotné Bosny a Hercegoviny. Všechny následující mírové projekty obsahovaly požadavek na rozdělení země.

5.2 : Snaha bosenských Chorvatů a Srbů o rozdělení Bosny a Hercegoviny, vznik autonomní oblasti Západní Bosna

Po neúspěchu Vance-Owenova plánu se chorvatský prezident Tudjman rozhodl, že nastal čas na realizování dohody uzavřené s Miloševićem v Karadjordjevu⁶², tj., že nastal čas rozdělit Bosnu mezi Chorvatsko a Srbsko. Nová kola rozhovorů vedená v Ženevě v červnu roku 1993, se nesla v duchu právě této myšlenky. Bosenští Srbové spolu s bosenskými Chorvaty navrhli rozdělení země na tři ministáty, které by byly volně propojeny na konfederativním principu.⁶³ (Michael W. Weithmann interpretuje tento plán jako rozdělení země na státy dva: chorvatský a srbský. Území připadající bosenským Muslimům, ve střední Bosně mezi Sarajevem a Tuzlou a kolem města Bihač, označuje za rezervace (enklávy)).⁶⁴ Bylo však jasné, že navrhovaná konfederace by se stala pouhým mezistupněm definitivního rozdělení země mezi své sousedy. Po nabití takovéto autonomie by totiž bosenští Srbové a Chorvati splynuli se svými mateřskými zeměmi v jeden státní celek. Na protest proti tomuto plánu, jasně směřujícímu k rozdělení Bosny a Hercegoviny, opouští Izetbegovič jednání.

Po Izetbegovičovu návratu do BaH, nastaly ostré spory v Předsednictvu země o dalším postupu a taktice vyjednávání. Izetbegovičův návrh vysílat na jednání do Ženevy pouze pozorovatele, byl odmítnut jiným muslimským členem Předsednictva Fikretem Abdičem. Tento byl odhodlán pokračovat v jednáních s Tudjmanem a Miloševićem, i když povedou k rozdělení země na tři národnostní státy.

V následujících měsících Abdič skutečně avizované rozhovory navázal a za podpory Bělehradu i Záhřebu, vyhlásil dne 27. září na severu muslimské bihačské enklávy autonomní oblast Západní Bosna, jejímž centrem se stala Veliká Kladuša.⁶⁵ Okamžitě vypověděl poslušnost sarajevské vládě a s vůdcem bosenských Srbů Karadžičem podepsal dohodu o trvalém míru s Republikou srbskou. Díky tomuto míru

---

⁶² Viz stana 18

⁶³ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ,L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 633

⁶⁴ WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad) str. 398

⁶⁵ BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 214

se mohl zaměřit na zlepšení ekonomické situace, v čemž byl úspěšný a to především díky obchodování s bosenskými Srby. Ti tolerovali existenci této autonomní oblasti i z toho důvodu, aby západnímu světu demonstrovali, že jsou schopni s Muslimy koexistovat a dokonce se s nimi domluvit i na určité autonomii.

Své jednání odůvodňoval tím, že „*Izetbegovič svou neústupností žene Muslimy do další války, v níž Muslimové riskují své fyzické přežití.*“⁶⁶ Jeho ospravedlňování se a úmysly se však nesetkaly s Izetbegovičovým pochopením. Označil je za separatistickou vzpouru a nechal Abdiče vyloučit z Předsednictva Bosny a Hercegoviny. Jakožto proti separatistům, poslal proti nim z Bihače 5. sbor armády BaH. Na podzim roku 1993 jsme tedy svědky bojů bosenských Muslimů proti bosenským Muslimům. Potlačit tuto autonomní oblast se armádě BaH podařilo až v srpnu 1995.

5.3 : Owen- Stoltenbergův plán, vyhlášení Chorvatské republiky Herceg- Bosna

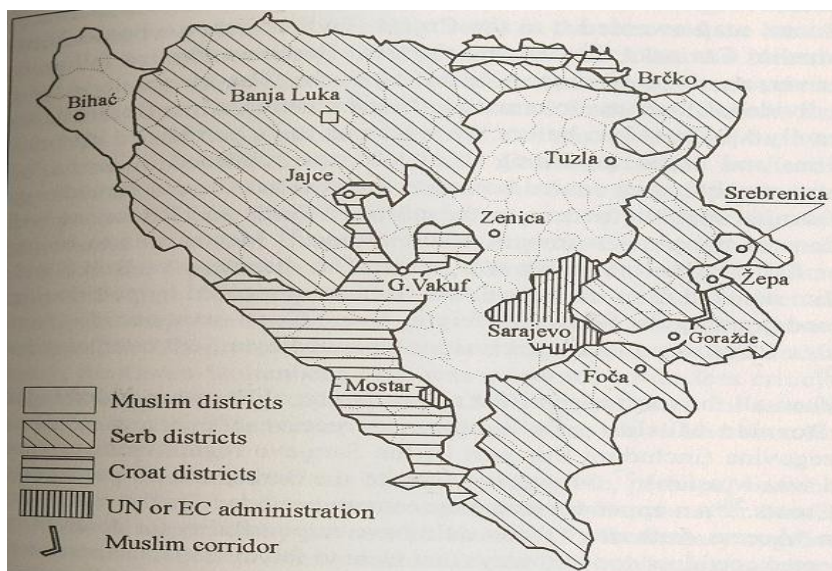
Po neúspěchu Vance-Owenova plánu a tím ztroskotání ženevské konference, odstoupje ze svého postu zvláštní pověřenec OSN Cyrus Vance, jehož přístup k bosenským Srbům bývá označován za velmi vstřícný. S platností od dubna byl ve své funkci nahrazen bývalým norským diplomatem Thorvaldem Stoltenbergem.⁶⁷

Výsledkem dalších jednání vedených opět v Ženevě, byl nový mírový projekt představený 20. srpna pod jménem: Owen- Stoltenbergův plán. Můžeme říci, že tento plán akceptoval srbsko-chorvatské přání etnicky a politicky rozdělit Bosnu a Hercegovinu. Navrhoval totiž rozdělení země do tří ministátů, sdružených ve volném Svazu bosenských republik. Po přechodnou dobu mělo být hlavní město Sarajevo svěřeno do správy OSN a město Mostar, společně s muslimskými enklávami ve východní Bosně, mělo přijít pod správu orgánů Evropské unie. Důležitou součástí plánu a map byl i důmyslný systém koridorů, zajišťující centrální bosenské republice, připadající Muslimům, přístup k řece Sávě a propojoval ji také s východobosenskými muslimskými enklávami kolem měst Goražde, Srebrenica a Žepa.

---

⁶⁶ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 275

⁶⁷ WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad) str. 397

Ilustrace 3: Owen-Stoltenbergerův plán, srpen 1993 In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998) The war in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention (New York: M.E.Sharpe) str.275

Velkým jablkem sváru se stala otázka přístupu jednotlivých republik k moři. Jelikož každá strana se snažila získat území, která by ji zaručovala možnost samostatné státní existence, narážely na sebe svými požadavky. „*Jak se však ukázalo, ani tudy cesta nevedla*“.⁶⁸

Vůdce bosenským Muslimům se dostal do nezáviděníhodné situace. Plán na rozdělení země okamžitě striktně odmítl, avšak ve chvíli, kdy později projevil ochotu o plánu jednat, čelil v Sarajevu pokusu militantních představitelů SDA o převrat. „*V červenci roku 1993 Izetbegovič již upustil od boje za jednotnou a celistvou Bosnu tří rovnoprávných národů, ale své snahy upnul na boj o zachování vlastního národa*“.⁶⁹

Na tento projekt dělicí BaH reagovali bosenští Chorvati 28. srpna vyhlášením Chorvatské republiky Herceg- Bosna (ChR Herceg-Bosna), která se deklarovala jako součást navrhovaného Svazu bosenských republik. Jednalo se však o separatistický útvar, který usiloval o rozbití jednotné Bosny a Hercegoviny. Centrem republiky bylo město Grude, ležící 40 kilometrů západně od Mostaru a jejím prezidentem byl zvolen Mate Boban. Tímto separatistickým krokem byl dokonán chorvatsko-muslimský rozkol.

Doba o které hovoříme bývá označována ze nejkritičtější pro muslimské

⁶⁸ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str. 162

⁶⁹ MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ, Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 131

obyvatelstvo Bosny a Hercegoviny. Proti jejich snaze udržet multietnickou, jednotnou zemi nyní nevystupovali pouze bosenští Srbové a Chorvati společně s jejich mateřskými zeměmi, ale rozdělení navrhuje i mezinárodní společenství. Stáli tedy naprosto osamoceni před branou nejisté budoucnosti na malém ostrůvku v centru Bosny, obklopeném Chorvatskem a Srbskem. Podle návrhu mělo 52 % území připadnout bosenským Srbům, 18% bosenským Chorvatům.⁷⁰ Plánovaných 30% území pro Muslimy, tedy cca 15 tisíc km², nemohlo zaručit svým 2 050 000 obyvatel dostatek obživy, uvědomíme-li si, že ze zmíněné plochy bylo pouze 22% využitelných pro zemědělství. Plán však obsahoval další, pro Muslimy znepokojující až nepřijatelné aspekty. Přisuzovaných 22% území, nezahrnovalo původní muslimská území, tedy území, ze kterých byli vyhnáni, která byla etnicky vyčištěna. Vyslovením souhlasu s tímto plánem by se vlastně odsouhlasilo etnické vyhánění, což bylo nepřijatelné.

Znepokojivá pro Muslimy byla i ustanovení týkající se nedostatečné mezinárodní garance jednoty země, respektive ustanovení přisuzující jednotlivým bosenským republikám částečnou mezinárodní subjektivitu a právo na secesi, uplatnitelné při souhlasu ostatních členů bosenského svazu. Ve své podstatě plán obsahoval reálnou hrozbu definitivního rozdělení země, což by znamenalo muslimskou izolaci v ministátě, jehož životaschopnost byla nanejvýš nepravděpodobná.

Součástí zmíněného plánu bylo doporučení, aby se k jeho přijetí vyslovila reprezentativní tělesa jednotlivých národů. V případě bosenských Srbů a Chorvatů to byly autonomní parlamenty, skupštiny, které vzniku volného svazu tří bosenských republik vyslovily předběžný souhlas. Jakožto reprezentativní těleso bosenských Muslimů se ve dnech 26. a 27. září sešlo v Sarajevu více než 350 představitelů muslimského kulturního, náboženského a politického života. Tento Bošnjački sabor jednal nejen o přijetí Owen-Stoltenbergova plánu, bylo zde přijato nové označení pro bosenské Muslimy: Bosňáci.⁷¹

Přes veškeré výtky a obavy, vyslovil sabor mírovému plánu podmíněčný souhlas. Požadavek, kterým Bosňáci podmiňovali jeho přijetí, se však de facto rovnal jeho odmítnutí. Požadovali totiž navrácení těch území, na nichž měli před válkou většinu, což bylo ovšem nepřijatelné pro bosenské Srby. Můžeme tedy konstatovat, že udělali přesně to, co nedlouho předtím učinili bosenští Srbové ve vztahu k Vance-

---

⁷⁰ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str. 160

⁷¹ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno: Mezinárodní politologický ústav) str. 279- 282

Owenovu plánu: odmítli řešení, které ostatním zúčastněným stranám přišlo přijatelné. Jednání tedy mohla opět začít na novo.

V důsledku tohoto faktického odmítnutí došlo k paradoxní, s přihlédnutím na výše zmíněné, však logické situaci. Zastánci Owen-Stoltenbergova plánu, tj. bosenská Chorvati a Srbové, se spojili proti jediné překážce jeho přijetí, tedy proti Bosňákům, i přes skutečnost, že v Chorvatsku mezi sebou stále válčili. Společně zaútočili počátkem prosince na bosňácké město Olovo.⁷²

V průběhu dlouhých jednání, byl učiněn efektivní a praktický krok, který velmi ovlivní vývoj celého válečného konfliktu. Hovoříme zde o vytvoření bezpečných zón OSN, chránící bosenské Muslimy. Nejprve dne 16. dubna 1993 vytvořila Rada Bezpečnosti OSN svou rezolucí číslo 819, bezpečnou oblast ve městě Srebrenica. Názorové rozdíly, které ohledně tohoto kroku panovaly, způsobily, že text zmíněné rezoluce byl velmi rozporuplný. Nebyly přesně definovány hranice bezpečné zóny a jednotky UNPROFOR měly mandát pouze k monitorování situace.

Dne 6. května vyhlásila Rada Bezpečnosti OSN rezolucí číslo 824 dalších 5 bezpečných oblastí: Sarajevo, Goražde, Žepa, Tuzla, Bihač. Jelikož USA vznik těchto zón nepodporovaly, byla rezoluce opět vágní, jednotky OSN byly „*demoralizované a pod nejnepružnější byrokracií v dějinách vojenství.*“⁷³ Tyto aspekty se neblaze promítly do faktické existence bezpečných zón, které od svého vzniku čelí ozbrojeným útokům bosenských Srbů.

Koncem roku 1993, v prosinci, učinili ministři zahraničních věcí států Evropské Unie pokus zachránit Owen-Stoltenbergův plán. Na svém zasedání v Bruselu provedli korekturu některých jeho bodů, zejména těch, které se týkají rozdělení území. Bosňákům bylo přiznáno 33,33% území, bosenským Chorvatům 17,5%. Společně by tedy zaujímali 51% země. Ani tato korekce však nic nezměnila na osudu toto plánu. Obzvláště nespokojeni byli Bosňáci, kteří zásadně odmítali myšlenku rozdělení Sarajeva na část jejich a část srbskou.

---

⁷² ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 636

⁷³ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 492

Rok 1993 je plný zvratů a důležitých momentů:

1. Kantonizace navrhovaná ve Vance-Owenovu plánu byla v dalších návrzích nahrazena myšlenkou konfederace či volným svazem tří bosenských republik. Plán tedy představuje poslední pokus zachovat jednotnou, multietnickou Bosnu.
2. Neschválený Vance-Owenův plán nechtěně zapříčinil etnické čistky a boje bosenských Chorvatů proti Muslimům.
3. Miloševićova Jugoslávie, ekonomicky vyčerpaná mezinárodními sankcemi, opouští od podpory bosenských Srbů.
4. Bosenští Chorvati a Srbové přichází s plánem rozdělit Bosnu na 3 státy, což by pravděpodobně vedlo k jejímu definitivnímu rozpadu.
5. Následující návrh mezinárodního společenství, plán Vance-Stoltenberg, přejal myšlenku rozdělit Bosnu na 3 ministáty.
6. Bosňáci se ve svém boji za multietnickou, jednotnou Bosnu, ocitli osamoceni proti bosenským Chorvatům a bosenským Srbům, Chorvatům, Srbům i proti mezinárodnímu společenství.
7. Rozkol ve vedení SDA vedl k ustavení autonomní oblasti Západní Bosna a následným bojům Bosňáků proti Bosňákům.

Kapitola 6 : Rok 1994

6.1 : *Markalský masakr a nástup ruské a americké diplomacie*

Nerozhodné krůčky mezinárodního společenství plynoucí z rozpačitosti a neschopnosti bosenský problém vyřešit, byly nahrazeny cílevědomým během po událostech, které se odehrály v Sarajevu 5. února roku 1994. Tohoto sobotního rána dopadly na rušné tržiště Markale v centru města minometné střely, které 68 lidí usmrtily a na 200 jich zranily. Z tohoto hrůzného činu byli okamžitě obviněni bosensští Srbové, i přes to, že následné britské a francouzské vyšetřování prokázalo, že oni pachateli být nemohli. Naopak se objevují spekulace, že se jednalo o zoufalý čin bosenské vlády s cílem postrčit váhavě přešlapující mezinárodní společenství k rázným krokům.⁷⁴

Na základě této události svolala Organizace Spojených Národů mimořádnou schůzku ministrů zahraničních věcí států NATO. Generální tajemník této organizace, Butrus Butrus Ghálí, nečekal dokonce ani na oficiální vyšetření události, které bylo uzavřeno 16. února bez určení viníka, a požádal generálního tajemníka NATO, Manfreda Wörnera, aby co nejrychleji zmocnil NATO k leteckým útokům proti srbským dělostřeleckým jednotkám v okolí Sarajeva. Rada ministrů zahraničí NATO vydala vůči bosenským Srbům ultimátum. Buď se do deseti dnů stáhnou na dvacet kilometrů daleko od Sarajeva a odevzdají své těžké zbraně z této oblasti jednotkám UNPROFOR, nebo budou čelit leteckým útokům ze strany NATO.

Proti tomuto ultimátu se postavilo Řecko a Rusko, které se začalo v bosenské otázce přímo angažovat. Tři dny před vypršením ultimáta vystoupil ruský prezident Boris Jelcin s překvapivým prohlášením. Navrhl, že do okolí Sarajeva rozmístí ruské jednotky UNPROFOR, které stáhne z Chorvatska, aby zabránily bosenským jednotkám využít nepřítomnosti srbských dělostřelců k narušení srbského obklíčení města. Toto prohlášení velmi zmírnilo napětí, které kolem něj panovalo. Za těchto podmínek bosensští Srbové ultimátum přijali a stáhli se na požadovanou vzdálenost od hlavního města. „*Moskva prezentovala tuto akci jako své velké diplomatické vítězství.*“⁷⁵

⁷⁴ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 636

⁷⁵ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 283

Tento diplomatický úspěch znamenající návrat Ruska do velké mezinárodní politiky, aktivizoval i Spojené státy americké. Dalším důvodem, proč se americká administrativa začala systematictěji věnovat bosenské otázce, kterou doposud přenechávala svým evropským spojencům, byla snaha zabránit vzniku čistě muslimského státu v Evropě. Velmi znepokojujícím byl pro ni nárůst počtu islámských dobrovolníků, mudžahidů, přicházejících do Bosny a Hercegoviny ze zemí, ve kterých se snaží mírnit projevy islámského radikalismu: z Afghánistánu, Íránu, Alžírsko.

6.2 : Washingtonská dohoda, vznik Bosňácko- chorvatské federace v BaH

Americké snažení se obrátilo na Chorvatsko. Společně s Německem vyvíjí na Záhřeb nátlak, aby se přestal „angažovat v bosenské válce s vidinou územního rozdělení BaH.“⁷⁶ Na oplátku, za změnu své politiky, které se Chorvatsko teoreticky zřeklo již při svém mezinárodním uznání⁷⁷, slibovali německý kancléř Kohl a ministr zahraničí jeho vlády Kinkel Chorvatsku poválečnou pomoc a pomoc při hájení celistvosti jeho území, tj. při návratu Srby ovládané Krajiny.

Tento nátlak se pozitivně promítl na jednání bosenských Chorvatů v republice Herceg-Bosna. Ti v den útoku na tržišti Markale vyloučili ze svého sněmu radikály a shodli se, že „jednotná BaH je životním zájmem chorvatského národa.“⁷⁸ V rámci této politiky, společně s podporou Záhřebu, přiměli svého radikálního předáka Mate Bobana k demisi a nahradili jej umírněnějším K. Zubakem. Prvním krůčkem ke změně vnitrostátní situace a k řešení bosenského konfliktu bylo ukončení chorvatsko-bosňácké války, ke kterému došlo 23. února v Záhřebu, uzavřením míru mezi velitelem jednotek HVO, generálem Ante Rosem a velitelem armády BaH, generálem Rasimem Delicem. Tento mír, vstoupivší v platnost 25. února, otevřel dveře bosňácko- chorvatskému usmiřování a spojenectví.

Bosňácko- chorvatské rozhovory o normalizaci vzájemných vztahů se konaly za účasti německých a amerických diplomatů ve Vídni a později ve Washingtonu. Díky tlakům těchto dvou diplomacií došlo dne 18. března 1994 k podepsání smlouvy mezi Tudjmanem a Izetbegovičem o vytvoření Bosňácko-chorvatské federace v Bosně a

---

⁷⁶ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) s.tr 165

⁷⁷ Viz poznámka pod čarou číslo 6

⁷⁸ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) s.tr 166

Hercegovině, která zároveň obsahovala i předběžnou rámcovou dohodu o zásadách budoucího konfederativního propojení této federace s Chorvatskem. Tato smlouva vešla ve známost pod názvem: Washingtonská dohoda. „*Dohoda o federaci představovala začátek jedné z nejpodivnějších forem dělení státu, k jaké kdy na Balkánském poloostrově došlo a která vyvrcholila o osmnáct měsíců později v Daytonské dohodě.*“⁷⁹

Dále byla podepsána i předběžná Ústava federace, ze které jasně vyplývá, že tento státní útvar byl stvořen „*narychlo a z rozumu*“⁸⁰ Tento sňatek z donucení skutečně zastavil střelbu mezi Bosňáky a Chorvaty, zároveň však dávala Chorvatům právo přímo zasahovat do vnitřních záležitostí Bosny a Hercegoviny. Důležité bylo i to, že území Bosny a Hercegoviny mělo pro Chorvatsko strategický význam: bylo ideálním předmostím pro útok na město Knin, hlavní město chorvatských Srbů.

Z dokumentu je jasně patrná nedůvěra, která mezi opětovnými spojenci nadále přetrvávala. Ústava velmi dbala na dodržování parity jak v zastoupení ve federálních institucích, tak i v procesu rozhodování. Symbolem lepších se vztahů se měla stát reintegrace města Mostar, které nejvíce „proslulo“ bosňácko-chorvatským nepřátelstvím. Tento úkol vzaly na svá bedra orgány Evropské Unie, které jmenovaly správcem města, dne 28. června, bývalého starostu německého města Brémy, Hanse Koschnika. Vznik této federace si však nesmíme představovat přehnaně růžově. Ani po několika měsících existence se nepodařilo přenést do praxe principy, nutné k jejímu správnému fungování. Na územích kontrolovaných bosenskými Chorvaty, tedy územích republiky Herceg-Bosna, nadále fungovaly nezávislé vojenské a správní struktury, odmítající se pořídit sarajevské vládě.

Vytvoření bosňácko-chorvatské federace bylo zásadním mezníkem ve vývoji celého bosenského konfliktu. Jednak došlo ke změně americké politiky vůči bosenské otázce: slovní pomoc byla nahrazena pomocí praktickou, zároveň to byl první krok k vojenské porážce bosenských Srbů. Došlo k vyrovnání vojenských sil na obou stranách. Američané dokonce tiše tolerují i finanční a zbrojní pomoc, kterou Bosňáci dostávají od islámských států, obzvláště od Íránu.⁸¹

Myšlenku zachování jednotné Bosny a Hercegoviny v jejich mezinárodně

---

⁷⁹ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 496

⁸⁰ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 637

⁸¹ TESAŘ, Filip (2005) *Míč je na domácí polovině. Mezinárodní politika*. Vol. 29, No. 11, str. 5

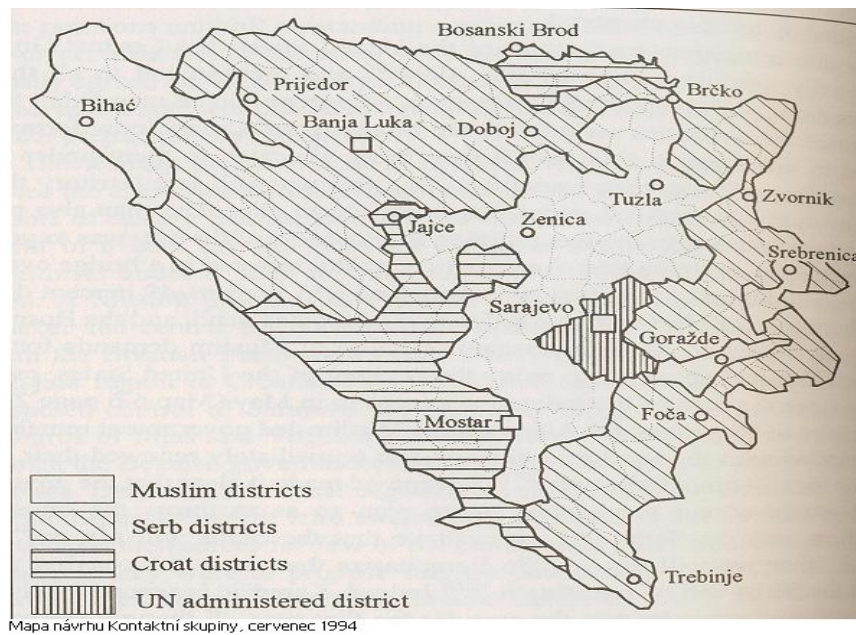
uznaných hranicích, neopustily Spojené státy ani po dvou a půl letech bojů a čistek, které vedly k etnickému rozdělení země. I přes to, že v roce 1994 se mnohonárodnostní, demokratická Bosna zdála být naprostou utopií, USA a jejich evropsští spojenci odmítali cokoli, co by zapříčinilo změnu hranic, či dokonce rozdělení země. Autor si na tomto místě neodpustil jízlivou poznámku: „ *Opravdu se podivuji, proč zachování Bosny bylo o tolik důležitější a proč se na ně vynakládalo o tolik větší úsilí, než na zachování třiasedmdesát let staré jugoslávské federace.*“⁸²

6.3 : Kontaktní skupina a návrh na rozdělení země v poměru 51:49

Vytvoření bosňácko-chorvatské federace přišlo ve stejné době jako nový mírový plán Kontaktní skupiny. Tato byla složena ze zástupců Spojených států amerických, Velké Británie, Ruska, Německa a Francie, s cílem koordinace a zefektivnění postupu v řešení bosenského problému. Společně 6. července 1994 ve Washingtonu navrhli rozdělení území Bosny a Hercegoviny dle etnického klíče do dvou subjektů. Jedním z nich měla být právě vzniklá bosňácko-chorvatská federace, které mělo připadnout 51% území. Druhým se měla stát Republika Srbská se 49%. Hlavní město Sarajevo mělo připadnout pod OSN, město Mostar pod Evropskou Unii. Součástí plánu bylo i doporučení federaci, aby s Chorvatskem vstoupila do konfederace, které je vlastně doporučením ukončit jednotu Bosny a Hercegoviny. Republice Srbské je však stejný akt směrem k Srbsku zakázán.

---

⁸² PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str.15

Ilustrace 4: Mapa návrhu Kontaktní skupiny, červenec 1994, In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998) The war in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention (New York: M.E.Sharpe) str.304

Bosenští Chorvati a Bosňáci dne 18. července s plánem souhlasí, kamenem úrazu však byl fakt, že bosenští Srbové v té době ovládají již 70% území BaH a nehodlají se jich vzdát. Jejich parlament 19. června plán přímo neodmítl, vyzval však k dalším jednáním; zmíněných 70% území totiž většinou zahrnuje hory, neúrodná a zaostalá území. Průmyslové kapacity země se povětšinou nachází na zbývajících, bosňácko-chorvatské federaci připadajících, územích. Doplňujícím dojednáváním chtějí bosenští Srbové získat více času a vyměnit svá neatraktivní území za ekonomicky vyspělejší.

Dalším důvodem, proč bosenští Srbové neřekli plánu Kontaktní skupiny ano, byla skutečnost, že v navrhovaném plánu není dořešen status Republiky srbské a její poměr k federaci Bosňáků a Chorvatů. Trvali na mezinárodně-právním uznání subjektivity Republiky srbské, pro kterou požadovali i část Sarajeva a přístup k moři.

Ve snaze dosáhnout míru byl na bosenské Srby vytvářen stále větší tlak ze zahraničí, aby svůj odmítavý postoj k plánu změnili. Pokračuje i ovlivňování ze strany srbského presidenta Miloševiče, který pod dojmem jejich nekončícího taktizování, vyhlásil formální bojkot Republiky Srbské. I přes to, že tento bojkot nebyl nikdy dostatečně dodržován, stal se jasným signálem vyslaným směrem k bosenským Srbům i Západu. Nátlak se však zvyšoval i ze strany mezinárodního společenství, zejména ze

strany ruských diplomatů. K přijetí tohoto návrhu tlačili bosenské Srby ruský prezident Jelcin, ministr zahraničí Kozyrev, ministr obrany Vracov. Slibují jí jim, „ že po ukončení války v Bosně a podpisu mírové dohody bude možné od povolného Západu očekávat i brzké uznání mezinárodněprávní subjektivity pro Republiku srbskou, což by umožnilo její následné prakticky bezproblémové připojení k Srbsku.“⁸³

Parlament bosenských Srbů se rozhodl o přijetí plánu Kontaktní skupiny vypsat referendum. To se konalo ve dnech 27. a 28. srpna a většina zúčastněných přijetí tohoto plánu odmítla. Přestože byl tento plán bosenskými Srby v tuto chvíli odmítnut, byl po roce realizován. K jeho prosazení však již nebyla využita diplomacie a vyjednávání, nýbrž síla.

Za zmínění stojí ještě dvě události, které se odehrály v roce 1994:

- Abdičova Autonomní oblast Západní Bosna se v bratrovražedném střetu s 5. sborem armády BaH spojila s bosenskými Srby a Chorvaty. Došlo tím k faktickému smazání hranic mezi Srby válčícími v Chorvatku, v Krajíně, a v Bosně. Toto spojení dvou srbských armád bylo nepřijatelné pro Chorvatsko, které přes tuto oblast chtělo vést útok na Krajinu. Z tohoto důvodu se snažilo spojení zabránit.
- V závěru roku se do řešení bosenského problému chtěl aktivně zapojit i bývalý americký prezident Jimmy Carter⁸⁴, který přiletěl 18. prosince do Sarajeva. Při mírových jednání mezi válčícími stranami, které zprostředkoval, bylo dohodnuto čtyřměsíční příměří. Bylo podepsáno 31. prosince a obě strany jej využily pouze k regeneraci sil a dozbrojení. V dubnu začaly boje na novo, s ještě větší intenzitou. Toto snažení tedy mnoho užítku nepřineslo.

V roce 1994 můžeme rozpoznat 3 zásadní mezníky:

1. Byl jím masakr na sarajevském tržišti, který aktivizoval celé mezinárodní společenství. To začalo podnikat kroky proti bosenským Srbům, kteří byli určeni za viníky.
2. Razantní nárůst angažovanosti USA v bosenském konfliktu, který byl vyvolán diplomatickými úspěchy Ruska v této oblasti a trváním na zachování jednotné

---

⁸³ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) 283

⁸⁴ PLECHANOVÁ, B. FIDLER J (1997) *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941- 1995* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku) str. 210

Bosny a Hercegoviny v mezinárodně uznaných hranicích.

3. Vznik Bosňácko-chorvatské federace jako výsledku tlaku americké a německé diplomacie.
4. Vytvoření Kontaktní skupiny pro Bosnu a Hercegovinu a jejího plánu na vnitřní rozdělení státu dle etnického klíče mezi Bosňácko-chorvatskou federaci a bosenské Srby. Z našeho pohledu je důležité, že jak při vzniku federace, tak v plánu Kontaktní skupiny je předpokládáno, že se bosenští Chorvati a Bosňáci připojí k Chorvatsku.

Kapitola 7 : Rok 1995

7.1 : *Nástup Richarda C. Holbrooka*

Na počátku roku 1995 se mezinárodní společenství dostalo do určitého časového tlaku. V únoru totiž chorvatský prezident Tudjman odmítl obnovit mandát jednotkám UNPROFOR, které působily ve čtyřech povstaleckých zónách v Chorvatsku. Má tedy šest měsíců na uzavření mírové dohody, jinak může očekávat „chorvatský útok na srbský protostát v Chorvatsku“⁸⁵, tedy na srbskou Krajinu. Navíc se ocitáme v době, kdy končí příměří domluvené bývalým americkým prezidentem a všechny tři armády na území Bosny a Hercegoviny se připravují na válku. V této kritické době se Spojené státy americké rozhodly, že nastala doba převzít odpovědnost za vyřešení bosenského konfliktu a v tomto směru vysílají svého náměstka ministra zahraničních věcí pro evropské a kanadské záležitosti, Richarda C. Holbrooka. Společně s ním se na Balkáně objevilo několik nových zásadních momentů, přístupů:

1. Energická americká diplomacie, podepřená rozhodným kroky NATO.⁸⁶

---

⁸⁵ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 498

⁸⁶ KOTYK, Václav (1995) *Operace NATO v Bosně- důsledky a souvislosti*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 4

2. Bosenští Srbové budou nadále při jednáních zastupováni Miloševićem, což otevírá cestu k seriózním jednáním a možnému ukončení bojů.
3. V jednáních se objevují prvky realismu a to v přesvědčení, že bosenská otázka není řešitelná válkou, nýbrž jednáním. To platí i navzdory použití síly ze strany NATO, které přimělo Srby k jednání, což je dalším důležitým momentem při řešení celého problému.
4. Milošević chce co nejdříve ukončit celý konflikt. Nejen že sankce OSN tížily jeho „zbytkovou“ Jugoslávii, ale 20% území Bosny a Hercegoviny o které se bojovalo, přímo ohrožovalo její existenci.
5. Agresivita a etnické čistky páchané Srby dosáhly takové míry, že na ně již muselo mezinárodní společenství reagovat.

Od února 1995 probíhají jednání mezi USA, které zastupuje asistent R. Holbrooka, Robert Frasure, a Miloševićem o uznání Bosny a Hercegoviny, výměnou za zrušení sankcí. Přestože se podařilo přimět Miloševiče, aby souhlasil s pouhým pozastavením sankcí, k dohodě nakonec nedošlo. Neshoda nastala při dojednávání podmínek, za jakých budou sankce opětovně zavedeny při nedodržení dohody. Milošević zastává názor, že právo znovu zavést sankce vůči jeho zemi má jen generální tajemník OSN, tedy Butrus Butrus Gháli, Američané k tomuto rozhodnutí chtějí zmocnit nezávislou komisi tří států OSN. Milošević, Tudjman i Izetbegović při jednání upírali své naděje na Washington. V případě, že by Miloševićovu podmínku nepřijal a „*dohoda Frasure- Milošević by selhala, byly všechny tři strany v Bosně připraveny k poslední bitvě.*“⁸⁷ Naděje se však rozplynuly ve chvíli, kdy Američané zmíněné dohody a Miloševićovy podmínky odmítli. Tři dny po tomto zamítnutí, započala bosenská vláda ofenzivu s cílem uniknout z obleženého Sarajeva. Tuto ofenzivu ohlásil v dubnu sám Izetbegović a stala se největší vojenskou porážkou Bosňáků. Karadžić a Mladić odpověděli na tento pokus krveprolitím ve městech Srebrenica a Žepa.⁸⁸ Pod dojmem bojů kolem Sarajeva, varoval generál UNPROFOR Smith bosenské Srby, že pokud boje neukončí, budou vystaveni bombardování letadly NATO.

Odpovědí na výzvu k ukončení bojů se stalo několik událostí:

- Bosenští Srbové zajali 374 vojáků a pozorovatelů UNPROFOR.

⁸⁷ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.)str. 498

⁸⁸ MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) str. 130

- Počátkem července roku 1995, po třech letech obléhání, dobil velitel bosenskosrbské armády Radko Mladič muslimskou enklávu Srebrenica, která byla jednou ze šesti bezpečných zón OSN. Z města uprchlo na 25 tisíc lidí a zároveň s nimi vyprchal „*respekt, který ještě Bosňáci k jednotkám OSN chovali.*“⁸⁹
- V polovině července padla do srbských rukou další bezpečná zóna ve městě Žepa⁹⁰, stejný osud hrozí i zóně Goražde, která byla uchráněna jen díky tlaku Bělehradu a hrozbě NATO. Ve všech dobitých městech došlo k velkým krveprolitím. Některé zdroje uvádí, že v Srebrenici bylo zavražděno na 7 tisíc⁹¹ neozbrojených mužů vyznávajících islám. Pád Bezpečných oblastí OSN se stal pastí pro bosenské Srby. Na tyto masakry již OSN a USA musely zareagovat a zároveň se staly vhodnou záminkou pro realizaci nové strategie vedoucí k srbské porážce.⁹²

Jak již bylo zmíněno, Záhřebu i Sarajevu dělala vrásky Abdičova autonomní oblast Západní Bosna. Záhřeb se obával spojení dvou srbských armád, což by zkomplikovalo jeho snahu dobít Krajinu, Sarajevo se obávalo zvětšení separatistického útvaru, který by mohl přerůst až v pašalík. Dne 21. července 1995 uzavřeli tedy dohodu o společné obraně proti srbským útokům. Tím se Chorvatsku otevřela cesta k dobití Krajiny. Nejprve poslalo do Bihačské oblasti 2 tisíce vojáků, později se mu na západě Hercegoviny podařilo přerušit pozemní spojnici mezi hlavními městy Republiky srbské, Banja Lukou a centrem Krajiny, Kninem.

Radikálnější přístup USA k urovnání situace na Balkáně se projevil záhy, a to 4.srpna, kdy chorvatská armáda s podporou Spojených států zahájila masivní vojenské operace Bouře a Blesk, jejichž cílem bylo ovládnout celou srbskou Krajinu. Dobitím Krajiny se naprosto zhroutil obranný systém Abdičovy autonomní oblasti, kterou týden

⁸⁹ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ,L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 638-639

⁹⁰ V knize MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G) nacházíme k těmto tragédiím komentáře, které zpochybňují, že by těmto tragédiím nešlo zabránit:

„ *proslychá se, že Izetbegovič z těch či oněch důvodů přenechal Srebrenici Srbům, za cosi jiného*“

⁹¹ UN Informační centrum OSN v Praze (2005) Fakta a čísla OSN: Základní údaje o OSN (Praha) Oficiální čísla OSN hovoří o 7 000 mrtvých,

GLENNY, Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 499 hovoří o 8 000. Údaje se velmi liší a bývají záměrně nadhodnocována či podhodnocována.

⁹² PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str.16

před dobitím chorvatskou armádou, přejmenoval na Republika Západní Bosna. V duchu politiky vedoucí k co nejrychlejšímu ukončení války v Bosně, reaguje Milošević na prosby Republiky srbské o pomoc proti postupující chorvatské armádě pouhým formálním protestem. Spory mezi Miloševićem, Mladičem a Karadžičem, v kombinaci s prvními územními ztrátami a vojenskými porážkami v BaH, podryly morálku bosenských Srbů.

Situace se mění i na poli diplomatickém. Vyjednávač za Evropskou Unii, Dawid Owen, byl ve své funkci zprostředkovatele mezi EU a Balkánem nahrazen bývalým švédským diplomatem Carlem Bildtem, který se nebál otevírat vyšetřování nejvyšších představitelů válčících stran a zkoumat jejich odpovědnost za páchané násilí a zločiny⁹³. Velmi důležitá je i skutečnost, že se nacházíme v době blížících se amerických presidentských voleb. Clinton potřeboval rychlý úspěch na Balkáně, aby jej mohl použít ve své volební kampani, jinak by se celá jeho angažovanost v této oblasti obrátila proti němu. Holbrook tedy zahajuje nová kola jednání s větší intenzitou, zejména vůči bosenským Srbům, kteří se po porážce Srbů v Chorvatsku stali poslední vzdorující skupinou a překážkou velkého úspěchu americké diplomacie. Oprašuje tedy Fraserův plán i návrh kontaktní skupiny na rozdělení země v poměru 51: 49. Novými prvky v dříve navržených řešeních se stala:

- hospodářská pomoc všem zúčastněným
- zkrácení vzájemných hranic, aby byly více obranyschopné
- připuštění propojení Republiky srbské se samotným Srbskem

7.2 : Další masakr v centru Sarajeva

V případě nepřijetí tohoto plánu hrozil Holbrook užitím síly a nálety NATO. Obzvláště hlasitě a důrazně byli varováni bosenští Srbové. I přes tato důrazná doporučení všem stranám, aby plán přijaly, která se rovnala vyhrožování vojenskými akcemi, došlo 28. srpna v Sarajevu k masakru. Terčem minometných střel se opět stalo tržiště v centru Sarajeva, za pachatele byli opět označeni bosenští Srbové. Zabito bylo 37 lidí, zraněno 85. Jednotky UNPROFOR působící v Sarajevu oznámily, že si jsou

---

⁹³ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 498
konkrétně podal žalobu k Mezinárodnímu soudu pro válečné zločiny v Haagu na Tudjmana a jeho roli při ostřelování města Knin.

jisté, že střely byly vypáleny ze srbských pozic.⁹⁴

Tato událost se stala mezníkem v celém bosenském konfliktu i historii NATO. Dva dny po této tragické události, 30. srpna 1995 ve 14 hodin místního času byla zahájena operace „Deliberate Force“; začalo hromadné bombardování bosenských Srbů letadly NATO, zejména měst Pale, Lukavic, Gojevici. Při nasazení těchto úderných sil byla poprvé použita zjednodušená procedura, nečekalo se na souhlas generálního tajemníka OSN Ghálího⁹⁵, a pro některé byly určité momenty vztahující se k masakru a následné reakci NATO více než znepokojující: jak mohlo OSN tak rychle vědět, že střely byly vypáleny ze srbských pozic a jak bylo NATO schopno tak rychle připravit letecké útoky trvající 14 dnů. Z těchto důvodů se někteří domnívají, že celá událost byla provedena na objednávku.⁹⁶

Leteckou operací NATO bylo narušeno spojení a logistika mezi bosenskými Srby, což způsobilo změnu poměrů a armády Bosny a Hercegoviny a Chorvatska mohly zahájit masivní ofenzívu ve které získaly velkou část západní a střední Bosny. Západní diplomaté však neměli zájem na změně etnicko-politické mapy oblasti a bránili dalšímu postupu vojsk. S akcemi bosenské a chorvatské armády i s nálety NATO souhlasil dokonce i Milošević, který tím jednak stvrdil Fraseurovu dohodu, jednak se tím zbavil osobní viny za umírnění bosenských Srbů; udělalo to NATO, on tedy nebyl v očích bosenských Srbů zrádce.

Nálety byly přerušeny 1. září a bosenští Srbové měli tři dny na to, aby stáhli ze Sarajeva těžké zbraně a otevřeli přístupové cesty do tohoto města. Bosenští Srbové ultimátum nesplnili, jelikož nevěřili, že nálety budou pokračovat. Počítali s tím, že mezi členy NATO vzniknou spory, které zabrání pokračování vojenské akce. Proti bombardování sice vstoupilo Rusko, Řecko, Bulharsko a Rumunsko, ti však názor zemí NATO nezměnili a po nesplnění ultimáta, pokračovaly nálety čtrnáct dní, dokud Mladič a Karadžić 14. září, nesplnili požadavky NATO a nestáhli své těžké zbraně 20 kilometrů od Sarajeva.

V mezidobí pokračuje Holbrook ve zprostředkovávání jednání mezi Sarajevem, Záhřebem a Bělehradem. Značného úspěchu dosáhl na jednání ministrů zahraničí zmíněných zemí 8. září v Ženevě. Všichni zúčastnění souhlasili, že Bosna a

---

⁹⁴ HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav) str. 282

⁹⁵ KOTYK, Václav (1995) *Operace NATO v Bosně- důsledky a souvislosti*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 5

⁹⁶ PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str. 16

Hercegovina zůstane jednotným státem ve stávajících hranicích s vnitřním rozdělením na dva politické celky: Republiku srbskou a Bosňácko-chorvatskou federaci. Bělehrad uznal vládu Bosny a Hercegoviny, která na oplátku uznala existenci Republiky srbské na svém území. Oba celky mají právo navazovat nadstandardní vztahy se svými sousedy, ale musí při tom být respektována svrchovanost a územní celistvost Bosny a Hercegoviny.⁹⁷ Možnost Republiky srbské uzavřít konfederaci se Srbskem a možnost Bosňácko-chorvatské federace uzavřít konfederaci s Chorvatskem, je pro některé jasným dokladem toho, že se jedná o územní rozdělení Bosny.⁹⁸

Dalším Holbrookovým úspěchem se stalo příměří, vyhlášené 12. října. Jednalo se sice o již 36. příměří vyhlášené za války v Bosně a Hercegovině, obsahovalo však velmi důležitý závazek: na přelomu října a listopadu dojde pod patronací NATO ke schůzce prezidentů Bosny a Hercegoviny, Srbska a Chorvatska, na které budou jednat o konečné dohodě zajišťující mír.

7.3 : Daytonská mírová smlouva

Za místo jednání byla zvolena americká vojenská základna ve státě Ohio, nedaleko od města Dayton, nesoucí název Wright-Patterson. Místo nebylo zvoleno náhodně, nýbrž s ohledem na to, aby jednání probíhala izolovaně, nerušená vlivy z vnějšku. Jednání nad mírovým řešením, která připravila americká diplomacie, byla zahájena 1. listopadu a nenesla se zrovna v duchu pohody a uvolnění. Naopak se objevují informace, „ že Američané v Daytonu použili silného politického a psychologického tlaku, aby donutili zúčastněné strany k definitivnímu rozhodnutí.“⁹⁹

Ještě než se účastníci jednání dostali k nejtěžšímu bodu jednání, tedy přesnému rozdělení země mezi Republiku srbskou a Bosňácko-chorvatskou federaci, dohodl se Záhřeb a Sarajevo na rozpuštění vojenské a správní struktury republiky Herceg-Bosna a ustavení jednotné správy nad celým územím federace. Jednání se tedy dostala až k přesnému dělení Bosny a Hercegoviny. Mezinárodní společenství trvá na dodržení poměru určeného plánem Kontaktní skupiny, tedy na poměru 51: 49; mapy navržené společně s tímto plánem však již nebylo možné použít, neodpovídaly totiž faktickému stavu na bojišti, který doznal značných změn.

⁹⁷ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str. 182

⁹⁸ KOTYK, Václav (1995) *Operace NATO v Bosně- důsledky a souvislosti*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 4

⁹⁹ ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny) str. 641

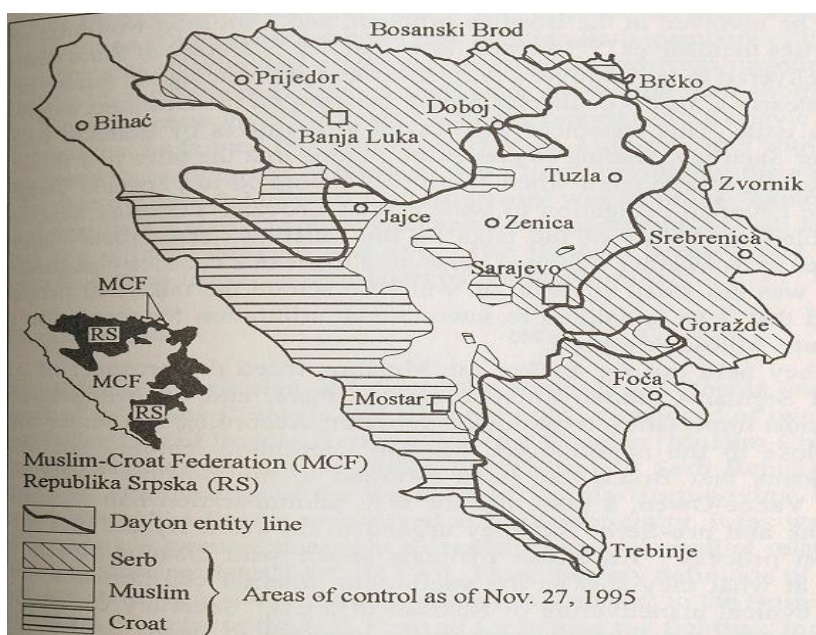
Bosňáci a bosenští Chorvati trvali na tom, aby jim zůstala území v jihozápadní Bosně, která měla podle původního plánu připadnout Srbům. Pro bosenské Chorvaty představovala tato oblast součást „cordon sanitaire“ podél dalmatské hranice, pro Bosňáky zajišťovala tato území pozemní spojení bihačské oblasti se střední Bosnou. Držením těchto oblastí, však byl silně narušen zmíněný poměr a bylo nutné je bosenským Srbům nějak kompenzovat. Chorvatská armáda tedy musela Republice srbské vrátit území na západě Bosny a část pohoří Ozren v severní Bosně. „*Nejkritičtějším místem jednání byl však problém koridoru u Brčka, zajišťující Srbům v bosenské Krajině jediné spojení se Srbskem a se srbskou východní Bosnou.*“¹⁰⁰ Bosenští Srbové požadovali rozšíření tohoto koridoru, proti čemuž se razantně ohradili členové Federace. Spojené státy americké nechtěly riskovat, že se tento sporný bod stane osudným pro celý mírový plán. Americký ministr zahraničí Christopher předložil tedy jednajícím stranám celý dokument, který mají buď přijmout či odmítnout, za své rozhodnutí však každý ponese odpovědnost.¹⁰¹ Výsledkem bylo 21. listopadu 1995 parafování mírové dohody, vstoupivší do podvědomí jako Daytonská dohoda. Sporný koridor byl kompromisně rozšířen, jeho konečné řešení bylo odloženo o jeden rok, kdy o jeho osudu měla rozhodnout mezinárodní arbitráž. Mírové dohody v Daytonu podepsali: „*president Izetbegović za Republiku Bosna a Hercegovina, president Tudjman za Chorvatskou republiku, president Milošević za Svazovou republiku Jugoslávie a president Zubak za Federaci Bosna a Hercegovina.*“¹⁰²

---

¹⁰⁰ HLADKÝ Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str. 185

¹⁰¹ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str.186

¹⁰² *Co jsou daytonské dokumenty* (1996) Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 1, s. 27

Ilustrace 5: Meziúzemní hranice Daytonské dohody a územní držení v listopadu 1995 In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998) The war in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and International Intervention (New York: M.E.Sharpe) str.365

Daytonské dohody tedy nakonec skutečně zachovávají Bosnu a Hercegovinu jako jednotný stát v mezinárodně uznaných hranicích, vnitřně rozdělený mezi dvě entity tvořící společně konfederaci. Bosňácko-chorvatské federaci připadlo 51% území, Republika srbská 49%. V číslech hovoříme o 26 076 km² a 25 023 km².¹⁰³ Mezi oběma entitami je mírová zóna separace široká 4 kilometry o celkové délce přesahující 1000 kilometrů.¹⁰⁴ Součástí dohod, přesněji jejich čtvrtou přílohou, je i nová Ústava rozdělující ústřední moc. V čele společného státu stojí tříčlenné Předsednictvo. Parlament je dvoukomorový, složený ze Sněmovny lidu a Sněmovny reprezentantů. Složení všech tří orgánů je v poměru 2/3 zástupců Federace a 1/3 zástupců Republiky srbské. Každá entita má navíc své vlastní parlamenty a Předsednictva. Mezi společnými orgány patří i ústavní soud, centrální banka a republiková vláda, do jejichž kompetencí spadá zahraniční politika, cla, měna, kontrola leteckého provozu a další. Hlavní město Sarajevo se stalo jednotným, otevřeným městem, spadajícím pod správu Federace. Bosňácká enkláva Goražde nacházející se ve východní Bosně je se zbytkem Federace propojena koridorem. Nad dodržování dohodnutého míru dohlíží mnohonárodnostní jednotky IFOR. Mise OSN v Bosně a Hercegovině započatá v prosinci 1995 trvala po

¹⁰³ *Central and South- Eastern Europe* (2007) Routledge (London: Seventh edition)

¹⁰⁴ HONZÁK, PEČENKA (1998) *Státy a jejich představitelé* (Praha: Libri) str. 40-41

jejím prodloužení až do prosince 2002.¹⁰⁵

Velmi důležitým a nestandardním prvkem Ústavy je úřad Vysokého představitele, který byl zřízen rezolucí Rady Bezpečnosti OSN číslo 1031, který má jakožto garant úspěchu mírové dohody, široké pravomoci. Tyto byly navýšeny Radou pro implementaci míru v reakci na bojkotování chodu státu, ke kterému docházelo ze všech tří stran v letech 1996-1997.¹⁰⁶ Mezi tyto pravomoci patří právo odvolat jakéhokoli politika pokud poruší zákony či Daytonskou dohodu, právo schválit důležité zákony neučiní-li tak zákonodárná tělesa Bosny a Hercegoviny. Kontroverznost těchto pravomocí je umocněna i tím, že tento úřad není zakotven v žádné z bosenských ústav.

Za zmínění stojí i ustanovení, že pokud se v Ústavách jednotlivých entit objeví prvky, které by se dostaly do rozporu s Ústavou Bosny a Hercegoviny, musí být tyto odstraněny do tří měsíců. Tento článek využil Izetbegovič roku 1998 proti ústavě Republiky srbské, která propaguje sjednocení všech srbských území v jeden státní celek, což může být jasně vnímáno jako snaha o narušení integrity BaH.

Daytonské dohody jsou mozaikou diplomatického umu, paradoxů, rozporuplných ustanovení, uznání příkoří a etnických čistek a samozřejmě nadějí, že bude nastolen tížený mír. Je-li politika umění kompromisu, jsou daytonské dohody vrcholem tohoto umění. Nikdo z nich nevychází jako vítěz, nikdo z nich nevychází jako poražený, nikdo tedy nemůže nikomu nic vyčítat. K dokonalosti v jiných oblastech má však velmi daleko. Prvním narušením mistrovského díla je samotný fakt, že mírovou dohodu podepisují ti stejní lidé, kteří jsou podepsáni pod vznikem a průběhem celé války.

Dalším negativním jevem dohod je jejich rozporuplnost a nejednoznačnost. Každý si je může interpretovat dle svých potřeb: „*Daytonské dokumenty, které vydají na silnou knihu, jsou složité a rozporuplné, neboť jsou stále interpretovány buď jako plán pro rozdělení, nebo jako plán pro konsolidaci unitárního státu*“¹⁰⁷

Dohody bychom však neměli vnímat pouze jako mír, měli bychom si uvědomit, co se za nimi vše skrývá. Jedná se vlastně o potvrzení a završení všeho, co se v Bosně za války stalo: završil etnické čistky, rozdělil zemi dle etnických hranic a tím vlastně

---

¹⁰⁵ VESELÝ, Zdeněk (2002) *Smlouvy, Pakty, Dohody: Slovník mezinárodně politických a diplomatických aktů* (Praha: Epoque) str. 78

¹⁰⁶ STÝSKALOVÁ, V., SMEKAL, H. (2005) *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska a Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině* (Brno: IIPS) str. 111

¹⁰⁷ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 500

umožnil „dovyčištění“ smíšených oblastí.¹⁰⁸ S přijetím plánu nesouhlasilo mnoho skupin, které však nemohly nalomit pevné rozhodnutí mezinárodního společenství tento mír uskutečnit. Proti Daytonskému míru vystoupili bosenští Srbové. Odmítali přijmout navrhované mapy jako definitivní, neboť přisuzovaly Federaci území, na nichž žili bosenští Srbové po staletí, jako například Grahovo a Glamoč, na druhou stranu zapomněli přiznat, že oni zas získali území, na nichž měli historicky většinu Chorvati, či Bosňáci: Foča, Višegrad, Srebrenica, Zvornik. Velmi těžce také nesli, že musí předat bosenské vládě čtvrtě Sarajeva, které ovládají. Obyvatelé těchto čtvrtí se proti plánu bouřili, pořádali demonstrace a 12. prosince dokonce uspořádali referendum, ve kterém se 98,78 % vyjádřilo k přijetí plánu záporně a to při 90% účasti. Nelibost nad plánem vyslovovali i někteří Chorvati, kteří obviňovali Tudjmana ze zrady národa, když vydal Srbům část Posávi. President bosňácko-muslimské federace Zubak dokonce plán odmítl návrhem své demise. I přes jeho odpor schválil 12. prosince parlament Federace tento mír většinou hlasů.

7.5 : Podaytonská Bosna

Oficiální ukončení války v Bosně a Hercegovině, které se uskutečnilo 14. prosince 1995 v Paříži podepsáním závěrečného textu smlouvy, se stalo velkou událostí světového významu, čemuž odpovídal i seznam zúčastněných. Svědky dohody mezi Miloševićem, Tudjmanem a Izetbegovićem se staly takové špičky světové politiky jako americký prezident Bill Clinton, francouzský Jacques Chirac, německý kancléř Helmut Kohl, britský premiér John Major, předseda ruské vlády Viktor Černomirdin, předseda vlády Španělska Felipe Gonzales. Generální tajemník OSN i NATO.

S podpisem mírové dohody vyvstala řada otázek o budoucnosti Bosny a Hercegoviny, které pramení i z faktu, že není jisté, zda mír BaH rozděluje, či zachovává jednotnou. *„Přítomnost 3 nepřátelských národních armád, kontrolující území stanovená ve smlouvě, znamená faktické rozdělení BaH. Mezinárodní společenství udrželo konstituční fikci jednotné Bosny tím, že v zemi ponechalo vlastní ozbrojené síly.“*¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, str.16

¹⁰⁹ GLENNY Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.) str. 500

Obecně panují o budoucnosti Bosny a Hercegoviny dva názory: Někteří Podaytonskou Bosnu považují za přechodné období, které vyústí v rozdělení země. Jako jeden z argumentů uvádí, že země již není národnostně promíšená, nýbrž že po válce je složena z etnicky čistých oblastí. Představitelé tohoto tábora jsou především v řadách srbských a chorvatských nacionalistů. Jiní, zejména Bosňáci, doufají, že za pomoci zahraničních peněz a vojenské síly bude v zemi udržen mír, který povede k upevnění jednoty země.¹¹⁰

Druhý tábor je však v naprosto nesrovnatelně těžší situaci. Zatímco první skupina může docílit svého snu pouhou nečinností, zastánci jednoty země musí vynaložit mnoho snahy, peněz a síly, k utužení tohoto státního útvaru a znovuoživení kooperace mezi jeho národy.

Jak prohlásil americký prezident Clinton: „ *podepsaná mírová dohoda je jen možností danou Bosňákům a zároveň i Srbsku a Chorvatsku, aby sami rozhodli, zda chtějí a jsou schopni integrální BaH udržet a dále rozvíjet.* “¹¹¹

Snahy bosenských Srbů o připojení se k Srbsku jsou evidentní již podle názvu jejich státu na území Bosny. Pokud se tedy skutečně, i přes veškeré snahy mezinárodního společenství, rozhodnou Bosnu a Hercegovinu rozdělit, můžeme jen doufat, že se toto odehraje bez násilí. K tomu by mohla napomoci již faktická existence hranic mezi oběma entitami i fakt, že Republika srbská je prakticky etnicky homogenní.

I přes to, že Chorvati mohou být s Podaytonskou Bosnou a výsledkem války spokojeni (*existence spřáteleného útvaru jim vyplňuje na mapě právě ten hluboký klín vražený do jejich teritoria .... k tomu připočteme skutečnost, že Srbové z přilehlé Krajiny po vojenském neúspěchu prakticky všichni emigrovali*¹¹²) nemusí být jejich spojení s Bosňáky trvalé a mohou časem také usilovat o připojení svých území v Bosně a Hercegovině k Chorvatsku. V takovém případě by však opět nastal problém dělení: tentokrát dělení Federace, který by mohl vyústit v další vojenský konflikt.¹¹³ Takováto situace by se mohla stát osudnou pro Bosňáky, kteří jsou na spojení s Chorvaty závislí. Bosňácký ministát mezi Srbskem a Chorvatskem by čekala velmi problematická existence.

---

¹¹⁰ BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 216-217

¹¹¹ HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk) str. 208

¹¹² BAAR, Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia) str. 216

¹¹³ STÝSKALOVÁ, V., SMEKAL, H. (2005) *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska a Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině* (Brno: IIPS) str. 136

Snaha mezinárodního společenství o udržení míru v Bosně a Hercegovině, se projevila i roku 1999 při avizované mezinárodní arbitráži o Brčku, jejímž výsledkem bylo kompromisní řešení. Brčko získalo status distrikt o jehož správu se starají obě entity jakožto o kondominium. Administrativně se stalo další, třetí, entitou konfederace.

Roku 1995 dominuje americká diplomacie, která po náletech NATO na pozice bosenských Srbů, dosáhla velkého diplomatického úspěchu, Daytonské dohody, která ukončila válku v Bosně a Hercegovině. Nálety NATO byly vyvolány masakrem v centru Sarajeva ze kterých byli obviněni bosenští Srbové. Americké trvání na zachování jednotné Bosny a předešlý plán Kontaktní skupiny na její vnitřní rozdělení mezi Bosňácko-chorvatskou federaci a Republiku srbskou, vtisklo podobu Daytonské mírové smlouvy

Závěr:

Práce dokazuje, jak složitým a nepřehledným konfliktem bosenská válka byla. Složitá je už historií, která k ní vede, ovlivňující však velmi jednání jejích aktérů.

Pachut' pocházející z období druhé světové války je naprosto zřetelná a jasně vyřčená i v jednáních roku 1992, kdy jsou jako argumenty pro získání některých území, používány i genocidy, které změnilly etnické složení daných oblastí. Přičteme-li tento historický dluh a pocit křivdy k událostem let devadesátých, začíná být situace nepřehledná, aniž by se do ní zapojily sousední státy, Srbsko a Chorvatsko, natož státy Evropského Společenství, Spojené státy americké, NATO a OSN.

Rozbitím společného státu Srbska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny, tedy Socialistické federativní republiky Jugoslávie, se otevřela "Pandořina skříňka". Bosenští Srbové se chtěli spojit s ostatními Srby v jeden státní celek, což by naplnilo odvěký velkosrbský sen srbských nacionalistů, kteří tedy tyto snahy vojensky, finančně a politicky podporovali. Stejně odstředivé tendence a snahy o splnění si nacionalistického snu pozorujeme i ve vztahu Záhřebu a bosenských Chorvatů. Můžeme tedy potvrdit hypotézu, že o zachování integrity Bosny a Hercegoviny usilovali bosenští Muslimové. Ti se nechtěli stát menšinou v srbském či chorvatském státě a přežití v ministátě mezi dvěma velkými sousedy nebylo reálné, již z důvodu nesoběstačnosti území. Za integritu Bosny, se však postavil silný hráč na mezinárodním poli. Spojené státy americké byly rozhodnuty hájit jednotu země a to v rámci své politiky prevence nárůstu islámského radikalismu ve světě. Nechtěly tedy připustit vznik čistě islámského státu v Evropě, který by byl navíc podporován státy, proti kterým byla celá politika směřována.

Návrhy které postupně přinášelo na stůl mezinárodního společenství, plíživě přijímaly myšlenku dělení země. Avšak ve chvíli, kdy se na papíře objevila mapa rozdělující území, již nebylo kroku zpět. Návrhu se okamžitě chytly separatistické síly, vzaly myšlenku rozdělení země jako fakt a jejich cílem se stalo získat co největší podíl země a tento národnostně "vyčistit". Ačkoli kroky mezinárodního společenství byly konány s nejlepší vůlí a úmysly, jsou některé z nich : konkrétně uznání samostatnosti Bosny a Hercegoviny a Cutilheirův plán, považovány, ne-li za kontraproduktivní, tedy za sporné. Dalším sporným bodem angažovanosti mezinárodního společenství v bosenském konfliktu je i liknavost a nejednotnost se kterou do něj vstupovalo. Musíme smutně konstatovat, že rozhodnější kroky byly podniknuty až na základě masakrů.

Bosenský problém se však musel vyřešit. Jeho vyřešení se stalo nejen prestižní záležitostí, na které chtěli někteří demonstrovat sílu a um své diplomacie, ale i nutností, jelikož válečné zločiny, genocidy a utrpení civilního obyvatelstva, nemohly zůstat nepotrestány.

Rázněji zasáhla americká diplomacie až roku 1994, což bylo způsobeno jednak narůstající angažovaností Ruska a jednak rozpadající se kooperací bosenských Chorvatů s Bosňáky, která doposud zajišťovala Bosňákům přežití. Nyní se však ocitli osamoceni proti převaze bosenských Srbů i bosenských Chorvatů, o bojích mezi Bosňáky samotnými nemluvě. V tuto chvíli začal soustředěný tlak německé a americké diplomacie na Bosňáky a bosenské Chorvaty, aby opět uzavřeli příměří a za podpory Západu dorovnali vojenskou převahu bosenských Srbů. V téže době, kdy Bosňáci a bosenští Chorvaté spojují své síly, a koordinují postup, dochází ke stejnému procesu i na poli diplomatickém. Ve snaze řešit konflikt efektivněji, rozhodly se USA, Rusko, Německo, Francie a Velká Británie sjednotit své postoje a vytvořily Kontaktní skupinu. Jejich plán zachovával integritu Bosny a Hercegoviny, zároveň však akceptoval její vnitřní rozdělení. Tento plán byl po dílčích úpravách přijat i zúčastněnými stranami.

Po vzniku Bosňácko-chorvatské federace a snaze Srbů ukončit konflikt, se bosenští Srbové stali posledními, kdo oficiálně usiluje o rozbití země. Důvod změny oficiálního názoru bosenských Chorvatů a Chorvatů může být zřejmější pod světlem toho, že společenství s Bosňáky jim zaručilo podporu Západu při znovuovládnutí celého svého území, zejména srbské Krajiny, finanční pomoc při poválečné obnově a v neposlední řadě nevyhasla jejich naděje na připojení alespoň části území Bosny a Hercegoviny. Při vzniku bosňácko-chorvatské federace byla totiž zároveň podepsána i předběžná dohoda o budoucím konfederativním propojení. Naděje nezanikla ani podepsáním Daytonské mírové smlouvy, která umožňuje nadstandardní vztahy mezi federací a Chorvatskem.

Samotná Daytonská dohoda bývá často přijímána s rozpaky, ale vždy s nadějí. Naděje, se kterými k ní vzhlíží mezinárodní společenství a Bosňáci jsou však naprosto odlišné od nadějí, které do ní vkládají bosenští Srbové. Zatímco první tábor vynakládá mnoho prostředků a sil na zachování integrity a urovnání vztahů mezi všemi občany, maří tyto snahy druhá strana. Pokud neaktivními snahami o odtržení se, narušuje je svou pasivitou a odmítáním kooperace. Republika srbská žije oddělena od federace a čeká, až nastane vytoužený okamžik kdy se propojí se Srbskem.

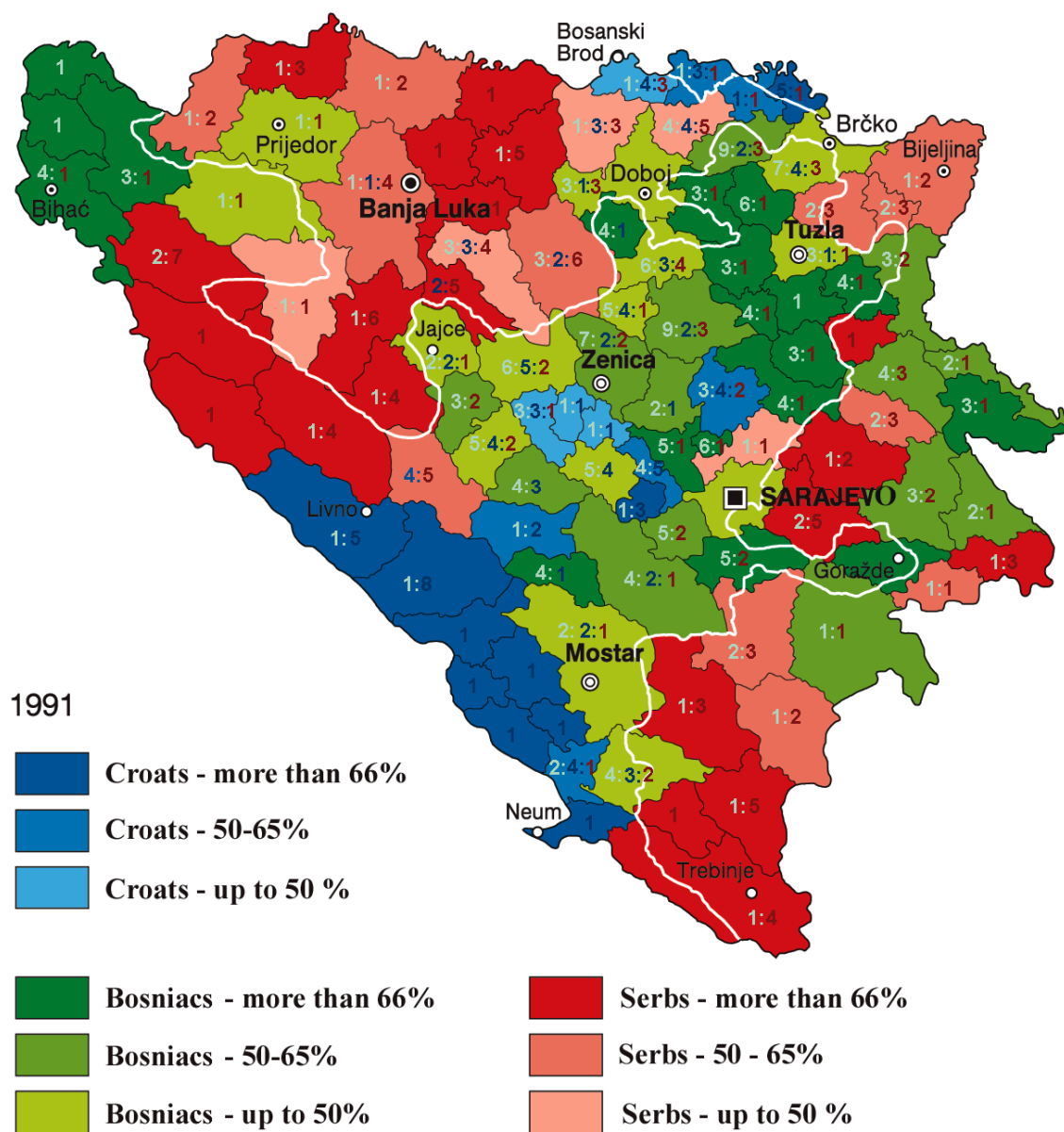
Ať již považujeme Podaytonskou Bosnu a Hercegovinu za předstupeň k rozpadu či návratu k harmonickému soužití tří národností, měli bychom uznat, že současný stav je určitým zakonzervováním celého problému. Jednotná Bosna a Hercegovina získala čas a příležitost. Jednoho dne se budou muset její obyvatelé rozhodnout, co vlastně chtějí a kam má jejich země směřovat. Řešení, které by

vyhovovalo všem, zdá se, neexistuje. Řešení, které bude vyhovovat většině populace a především řešení, které bude většinou dobrovolně přijato, nalezeno být musí. Do té doby má Bosna a Hercegovina finanční a vojenskou podporu mezinárodního společenství. Jaký samostatný krok, bez těchto berliček udělá, by měl být na ní a jejích občanech. Jak nás historie neustále přesvědčuje, je-li řešení jakéhokoli problému jeho účastníkům vnuceno, ať je sebeušlechtilejší a z pohledu všech ostatních tím nejlepším, nemusí být přijato s očekávaným nadšením a reakcí.

Přílohy:

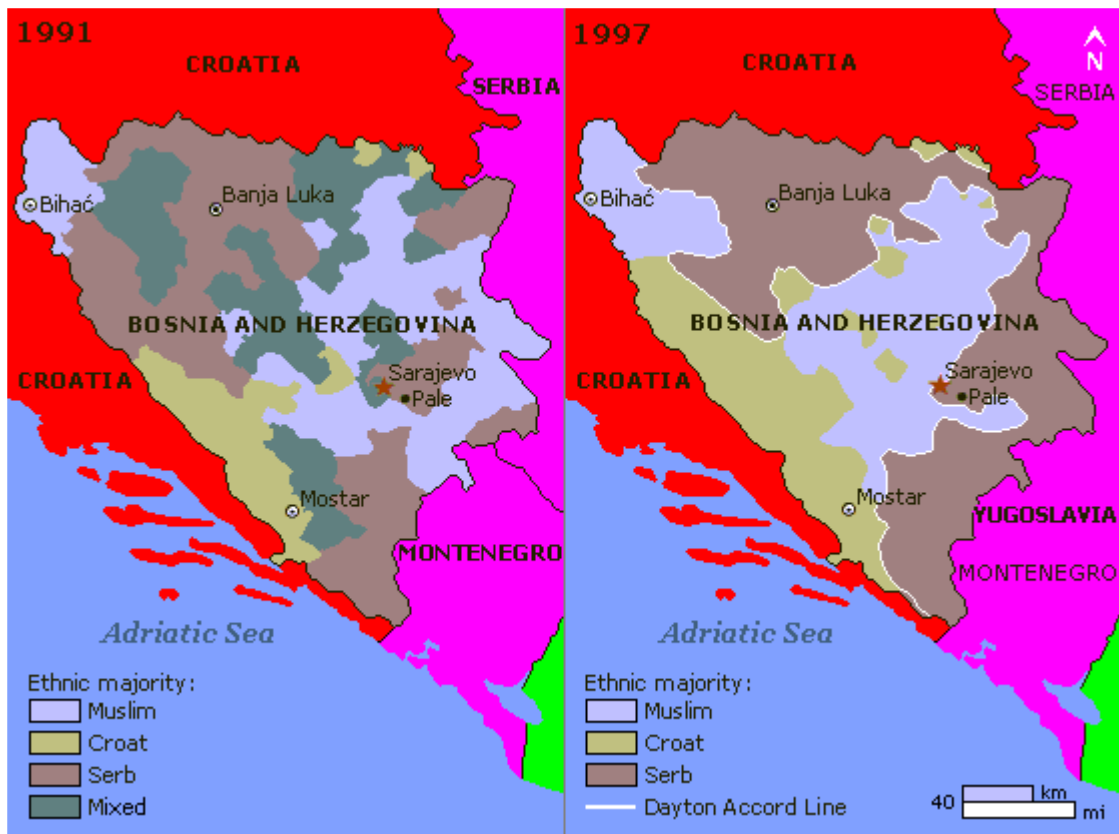
P1 Etnické složení BaH před začátkem války

Ethnic composition before the war in BiH (1991)

Ilustrace 6: Etnické složení BaH před začátkem války, 1991 In: http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Ethnic_relations_1991.GIF

P2: Etnické složení BaH v letech 1991 a 1997

Ilustrace 7: Etnické složení BaH v letech 1991 a 1997 In: http://bih.iio.org.uk/map1/page_01.htm

P3: Vance-Owenův plán:

Srbské kantony:

Bosenská Krajina v severovýchodní Bosně se střediskem v Banja Luce
Část severovýchodní Bosny se sídlem v Bijeljině
Východní Hercegovina plus 2 srbské enklávy ve východní Bosně s centrem v Trebinji

Chorvatské kantony:

Západní Hercegovina se střediskem v Mostaru
Na severu Bosny Posávinu s centrem v Derventi
Provincii složenou z části západní hercegoviny a části střední Bosny se sídlem v Travniku měli spravovat společně s Muslimy

Muslimské kantony:

cazinská Krajina v západní Bosně s centrem v Bihači
část střední Bosny se střediskem v Zenici
oblasti východní a severovýchodní Bosny se sídlem v Tuzle

Provincie Sarajevo: společná správa

Muslimské a chorvatské provincie zabírají 52, 33%
Srbské 42, 23%
Sarajevo 5,5 %

P4: Kantony a regiony BiH

CANTONS, REGIONS AND UNHCR AORs IN BiH

The boundaries displayed on this map do not imply official recognition by the United Nations

UNHCR Representation in BiH
GIS Unit

01 October 2004

Ilustrace 8: Republika Srbská je rozdělena na 7 regionů, Bosňacko-chorvatská federace se člení na 10 kantonů, dále se dělicích na OpštinyIn: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

P5: Seznam kantonů

- 1 – Unsko-sanský kanton, (hlavní město Bihać)
- 2 – Posavský kanton, (hlavní město Orašje)
- 3 – Tuzlanský kanton, (hlavní město Tuzla)
- 4 – Zenicko-dobojský kanton, (hlavní město Zenica)
- 5 – Bosensko-podrinský kanton, (hlavní město Goražde)
- 6 – Středobosenský kanton, (hlavní město Travnik)
- 7 – Hercegovsko-neretvanský kanton, (hlavní město Mostar)
- 8 – Západohercegovský kanton, (hlavní město Široki Brijeg)
- 9 – Kanton Sarajevo, (hlavní město Sarajevo)
- 10 – Hercegbosenský kanton, (hlavní město Livno)

P6: Seznam regionů

- 1 – Region Banja Luka, (hlavní město Banja Luka)
- 2 – Region Doboj, (hlavní město Doboj)
- 3 – Region Bijeljina, (hlavní město Bijeljina)
- 4 – Region Vlasenica, (hlavní město Zvornik)
- 5 – Sarajevo - Romanija, (hlavní město Sarajevo)
- 6 – Region Foča, (hlavní město Foča)
- 7 – Region Trebinje, (hlavní město Trebinje)

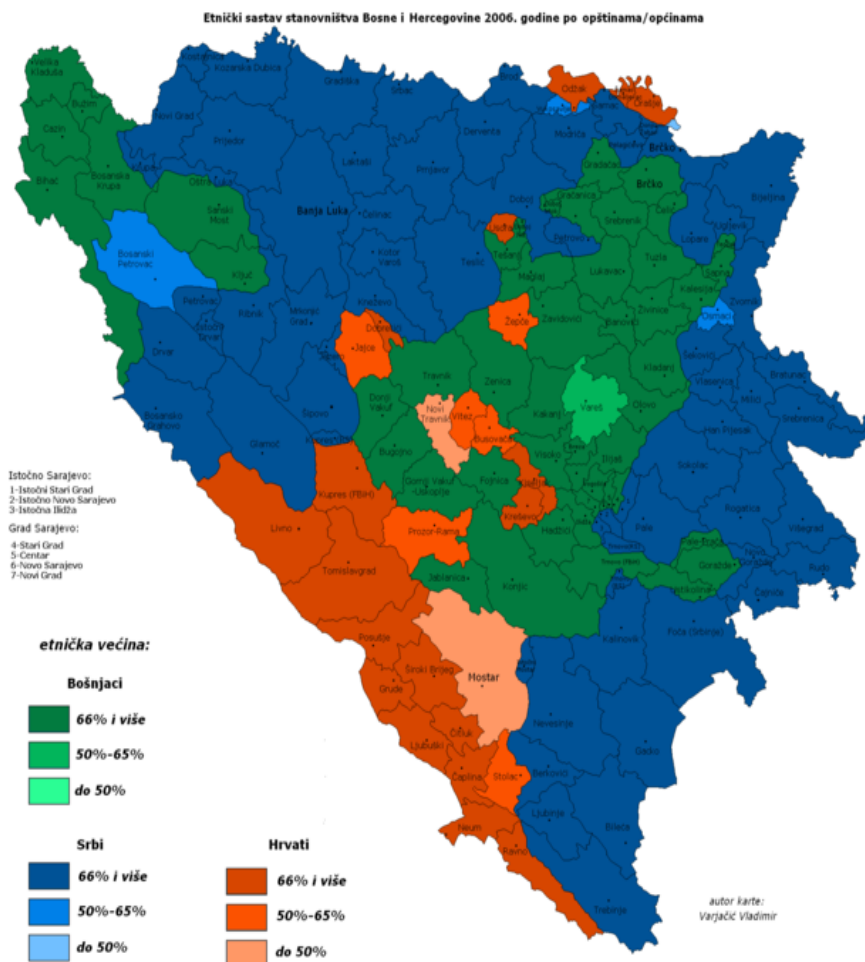

P7: Seznam opština

Ilustrace 9: Seznam opština, In: BURG L.S, SHOUP P.S (1998)
 The war in Bosnia-Herzegovina: Ethnic Conflict and
 International Intervention (New York: M.E.Sharpe) str.24

P8: Etnické složení BaH v roce 2006

Ilustrace 10: Etnické složení BaH v roce 2006, In: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:DemoBIH2006.PNG>

Seznam map použitých v textu:

Ilustrace 1: <i>Cutilheirův plán, březen 1992</i>	... str 24
Ilustrace 2: <i>Prvotní návrh rozdělení BaH dle plánu Vance-Owen</i>	...str 30
Ilustrace 3: <i>Owen-Stoltenbergerův plán, srpen 1993</i>	... str 35
Ilustrace 4: <i>Mapa návrhu Kontaktní skupiny, červenec 1994</i>	... str 43
Ilustrace 5: <i>Mezientitní hranice Daytonské dohody a územní držení v listopadu 1995</i>	...str 52

Seznam použité literatury:

Neperiodická:

BAAR Vladimír (1996) *Politická geografie : určeno studentům učitelského i neučitelského studia oboru geografie* (Ostrava: Ostravská Universita)

BAAR Vladimír (2002) *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?* (Ostrava: Tilia)

BURG, L.S, SHOUP P.S (1998) *The war in Bosnia-Hercegovina: Ethnic Conflict and International Intervention* (New York: M.E.Sharpe)

CABADA, Ladislav, DVOŘÁKOVÁ Vladimíra a kol. (2004) *Komparace politických systémů III.* (Praha: VŠE)

Central and South- Eastern Europe (2007) Routledge (London: Seventh edition)

FIDLER, Jiří. MAREŠ, Petr (1997) *Dějiny NATO* (Praha, Litomyšl: Paseka)

FELTON, John (2002) *Global Connections : America's role in the 21st century*
(Washington DC: Library of Congress Cataloginy)

GLENNY, Misha (2003) *Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci* (Brno: CENTA s.r.o.)

HLADKÝ, Ladislav (2005) *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (Brno : Mezinárodní politologický ústav)

HLADKÝ, Ladislav (1993) *Jugoslávská krize a její historické souvislosti (Jinočany : H&H)*

HLADKÝ, Ladislav (1996) *Bosna a Hercegovina, Historie nešťastné země* (Brno: Doplněk)

- PLECHANOVÁ, B. FIDLER J (1997) *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku) str. 209
- HONZÁK, PEČENKA (1998) *Státy a jejich představitelé* (Praha: Libri)
- JUDAH, Tim (1997) *The Serbs: History, Myth and Destruction of Yugoslavia* (New Haven: Yale University Press
- KUBÁT, M. a kol. (2004) *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy* (Praha: Eurolex Bohemia)
- LIŠČÁK, FOJTÍK (1996) *Státy a území světa* (Praha: Libri)
- LOVRENOVIČ, Ivan (2000) *Bosna a Hercegovina, Krátký přehled kulturní historie* (Praha: ISE)
- MATVEJEVIĆ, Predrag; STEVANOVIĆ, Vidosav; DIZDAREVIĆ, Zlatko (2003) *Strůjci války a míru* (Praha: G plus G)
- NÁLEVKA, Vladimír (2000) *Světová politika ve 20. století (II.)* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.)
- PELIKÁN, Jan (2005) TEJCHMAN M. Třetí Jugoslávie. In *Dějiny Srbska* (Praha: Lidové noviny), Kapitola 20.
- PELIKÁN, Jan (1996) *Jihoslovanská krize, Kořeny a souvislosti* (Praha: Karolinum)
- PLECHANOVÁ, B. FIDLER J (1997) *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku)
- ROUŠAK, Jaroslav (1997) *Operace IFOR* (Praha: Ministerstvo obrany České republiky)

- STÝSKALOVÁ, V., SMEKAL, H. (2005) *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska a Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině* (Brno: IIPS)
- ŠESTÁK, Miroslav (1998) HLADKÝ, L. Bosna a Hercegovina In *Dějiny Jihoslovanských zemí* (Praha: Lidové noviny)
- UN Informační centrum OSN v Praze (2005) *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o OSN* (Praha)
- VESELÝ, Zdeněk (2002) *Smlouvy, Pakty, Dohody: Slovník mezinárodně politických a diplomatických aktů* (Praha: Epoque)
- VULLIAMI, Ed (1994) *Údobí pekla: Porozumění Bosenské válce* (Praha: Naše vojsko)
- WEITHMANN, Michael (1996) *Balkán 2000let mezi Východem a Západem* (Praha : Vyšehrad)
- WUTHNOW, Robert (1998) *The Encyclopedia of Politics and religion Volume I., II.* (Washington DC: Congressional Quarterly)
- XAVER, Gustav (1998) *Operace SFOR : "Joint Guard": leden 1997-červen 1998* (Praha: Agentura vojenských informací a služeb ; Ministerstvo obrany České republiky)

Periodická:

Co jsou daytonské dokumenty (1996) Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 1, s. 26-27

Hladký, Ladislav (2006) *Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života*. Středoevropské politické studie. <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=275>

KASUM, Ramie (2005) *Politický systém podaytonské Bosny a Hercegoviny*. Mezinárodní politika. Vol. 29, No. 11

KOTYK, Václav (1995) *Operace NATO v Bosně- důsledky a souvislosti*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 4-6

MATĚJKA, Zdeněk (1996) *Úspěšné působení OBSE v Bosně*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, s. 7-9

MIČUNOVIČ, Dragoljub (1995) *Co bylo, co je a co mohlo být*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 9-12

PROCHÁZKA, Igor (1996) *Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu*. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, s. 13-16

REHNICER, Raymond (1995) *Exploze nacionalistického extremismu v bývalé Jugoslavii*. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 6-8

ŠESTÁK, Miroslav (1994) *Problém státnosti Bosny a Hercegoviny a její etnicko-nacionální obsah*. Slovanské historické studie 1/ 94, s. 19-34

Internetové zdroje:

Bosna u nás:

<http://www.bosna.unas.cz/>

Bibliografické citace, Boldiš:

<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>

Encyklopedie Wikipedia:

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Chorvatské Společenství Herceg-Bosna:

http://www.hercegbosna.org/eng_index.html

Jednotky Evropské unie v Bosně a Hercegovině:

<http://www.euforbih.org/>

Mezinárodní trestní tribunál pro vyšetřování zločinů v bývalé Jugoslávii:

<http://www.un.org/icty/>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

<http://www.mzv.cz>

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě: Bosenská mise

http://www.oscebih.org/oscebih_eng.asp

Realizační síly, mezinárodní mírové jednotky pod vedením NATO:IFOR

<http://www.nato.int/ifor/general/home.htm>

Statistický úřad Federace Bosny a Hercegoviny:

<http://www.fzs.ba/Eng/>

Úřad spojených národů pro uprchlíky

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

Úřad vysokého představitele v Bosně a Hercegovině:

<http://www.ohr.int/>

<http://bih.iio.org.uk/>

<http://www.vlasenica.info/bosna.htm>

Dokumenty:

Daytonská mírová smlouva:

<http://www.oscebih.org/documents/55-eng.pdf>

Dohoda Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě:

<http://www.nato.int/ifor/general/D960126A.HTM>

Rezoluce RB OSN číslo 757:

<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR001116.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 781:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/491/64/IMG/N9249164.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 816:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/187/17/IMG/N9318717.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo: 819:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/221/90/IMG/N9322190.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 820:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/222/97/IMG/N9322297.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 824:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/262/07/IMG/N9326207.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 827:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/306/28/IMG/N9330628.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 836:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/330/21/IMG/N9333021.pdf?OpenElement>

Rezoluce RB OSN číslo 1031:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/405/26/PDF/N9540526.pdf?OpenElement>

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Zachovat či rozdělit Bosnu a Hercegovinu? **Plány a skutečnost od 90. let po současnost**

Projekt bakalářské práce

Autor: Petr Jůza
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Bořivoj Hnízdo

V Praze dne :

Petr Jůza

V Praze dne :

Doc. PhDr. Bořivoj Hnízdo

1. Předpokládaný název práce:

„Zachovat či rozdělit Bosnu a Hercegovinu? Plány a skutečnost od 90. let po současnost“

2. Zdůvodnění a cíle práce:

Bosna a Hercegovina je a byla zemí tří národností a tří konfesí: pravoslavných Srbů, katolických Chorvatů a Muslimů (od září 1993 Bosňáků) vyznávajících islám. Všechny tři národnosti žili v Bosně a Hercegovině v míru a kooperaci pod tureckou nadvládou. Tento stav byl narušen v 19. století, kdy sousední Srby a Chorvaty zasáhla vlna nacionalismu. Již v této době se objevovaly myšlenky, že obyvatelé Bosny a Hercegoviny islámského vyznání, jsou příslušníky Srbského, respektive Chorvatského národa, kteří pouze přejali jinou víru. Oba sousední státy chtěly, aby muslimové přijaly „pravou víru“ a připojily se ke své „mateřské zemi“.

Rozdělení Bosny a Hercegoviny zabránil vznik Jugoslávie. Ať již tento státní útvar měl jakoukoli strukturu či jméno, důležitý z našeho pohledu byl fakt, že tento stát zahrnoval Bosnu a Hercegovinu, Srbsko i Chorvatko. Tím rozdělení Bosny a Hercegoviny z těchto důvodů pozbylo smyslu.

Situace se však mění v devadesátých letech dvacátého století. Chorvatsko a Slovinsko se roku 1991 rozhodlo pro samostatný státní vývoj, což znamenalo rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie a znovu oživení otázky rozdělení Bosny a Hercegoviny. Důsledků rozpadu společného státu Srbů, Chorvatů a obyvatel Bosny a Hercegoviny si byl vědom hlavní představitel bosenských Muslimů, Alia Izetbegović. Ten varoval před předčasným uznáním nezávislosti Chorvatska a Slovinska ze strany států Evropské Unie. Integrita Bosny a Hercegoviny však byla narušena ještě před tímto uznáním, a to jak ze strany bosenských Srbů, tak bosenských Chorvatů. Podporování presidenty svých „mateřských“ států, Miloševićem a Tuđmanem, kteří otevřeně hovoří a podporují rozdělení Bosny a Hercegoviny, zakládají bosenští Srbové a Chorvati v této

zemi své národní republiky a vypovídají poslušnost Sarajevské vládě. Bosna tedy de facto přestává být unitární republikou.

Počátkem roku 1992, na rozdíl od Chorvatska a Slovinska, nebyla uznána nezávislost Bosny a Hercegoviny. Odůvodněno to bylo tím, že není jisté, zda si nezávislost přeje většina obyvatel země. Bylo doporučeno, aby se o tom konalo celorepublikové referendum. Když bylo jasné, že se Socialistická federativní republika Jugoslávie rozpadla, rozhodlo se bosenské vedení pro cestu vedoucí k samostatnosti. Uspořádalo tedy celorepublikové referendum o nezávislosti země. V tomto referendu se většina voličů vyslovila pro nezávislost, bylo však bojkotováno bosenskými Srby, kteří chtěli zůstat v jednom státě se Srbskem a Černou Horou. Referendum je tedy podnítilo ve snaze o odtržení se od Bosny a Hercegoviny.

Evropská Unie, jednajíc o budoucím vnitřním uspořádání Bosny a Hercegoviny, pod vedením portugalského ministra zahraničí Cutilhaireira, navrhla kantonizaci země. Tento plán byl později označován za velkou principiální chybu západních diplomatů, jelikož přistoupil na myšlenku rozdělení Bosny.

Po ukončení bojů v Chorvatsku na jaře 1992, se jednotky Jugoslávské lidové armády (JLA) přesunuly do Bosny a Hercegoviny, kde začala válka. V reakci na to uznaly USA a státy Evropské Unie nezávislost Bosny a Hercegoviny, aby ji mohly chránit před silovými akcemi JLA. Na mezinárodní uznání nezávislosti reagovali bosenští Srbové a Chorvati vyhlášením plné nezávislosti svých národních republik v Bosně a Hercegovině.

Další konferenci o Bosně a Hercegovině vedli zástupci Evropské Unie a OSN, David Owen a Cyrus Vance. Ti opět navrhli kantonizaci země, která by vycházela z etnického složení země před vypuknutím bojů. Ač tento plán nebyl nikdy přijat, podnítil nepřátelství mezi bosenskými Muslimy a Chorvaty, kteří se snažili „etnicky vyčistit“ území, která jim měla připadnout. Toto nepřátelství se promítlo i v následujícím plánu na rozdělení Bosny a Hercegoviny, který vytvořili bosenští Srbové a Chorvati. Ti navrhli vznik tří bosenských ministátů, volně spojených formou konfederace. Izetbegovičovi bylo jasné, že tento útvar by byl pouhým předstupněm k rozdělení země mezi Srbsko a Chorvatko a tak návrh rasantně odmítl. To přimělo jiného člena Předsednictva Bosny a Hercegoviny, bosenského Muslima Fikreta Abdiče, k vyhlášení autonomní oblasti Západní Bosna a k dohodě s Tuđmanem a Miloševićem. Při dobývání této autonomní oblasti Sarajevskou vládou došlo k bojům bosenských Muslimů proti bosenským Muslimům.

Následující plán mezinárodního společenství, Owen-Stoltenbergův plán, akceptoval chorvatsko-srbskou ideu etnického a politického rozdělení Bosny a Hercegoviny. Plán navrhnul vznik velmi volného svazu bosenských republik s jedním státním občanstvím a jedním zastoupením v OSN. Plán počítal s důmyslným systémem koridorů, propojujících centrální Bosnu s mořem a dalšími muslimskými enklávami v zemi. Pro bosenské Muslimy se jedná o kritickou dobu. Podle plánu jim mělo připadnout málo zemědělské půdy a byly v něm i nedostatečné mezinárodní garance integrity země. Bosenští Muslimové tento návrh přesto přijali, avšak s podmínkou, která způsobila neúspěch celého plánu. Požadovali, aby jim bosenští Srbové vydali ta území, na kterých měli Muslimové před válkou většinu. V důsledku nepřijetí plánu, došlo k paradoxní, ale logické situaci: Ač v Chorvatsku proti sobě stále bojovali, v Bosně a Hercegovině se bosenští Chorvaté a Srbové spojili proti společnému nepříteli, odpůrci přijetí plánu a rozdělení země, Bosňákům.

Počátkem roku 1994 se především němečtí a američtí diplomaté snažili o urovnání vztahů mezi bosenskými Chorvaty a Bosňáky. To se skutečně podařilo. Byla podepsána nejen smlouva o vytvoření Bosňácko-chorvatské federace v Bosně a Hercegovině, ale i předběžná dohoda o budoucím konfederativním připojení tohoto státu k Chorvatsku.

Do řešení konfliktu v Bosně a Hercegovině se zapojují špičky tehdejší světové diplomacie. Ze zástupců USA, Ruska, Německa, Francie a Velké Británie vzniká Kontaktní skupina pro Bosnu a Hercegovinu, která v létě 1994 navrhla plán rozdělující zemi dle etnického klíče v poměru 51% pro Bosňácko-chorvatskou federaci a 49% pro bosenské Srby. Opět tedy hrozí rozdělení Bosny a Hercegoviny, tentokrát mezi Bosňácko-chorvatskou federaci a Republiku Srbskou. Za podpory americké armády se podařilo Chorvatům obsadit celou chorvatskou Krajinu. Po vojenské porážce chorvatských Srbů byli jedinou překážkou diplomatického úsilí Západu o mír v bývalé Jugoslávii bosenští Srbové. Americký prezident Bill Clinton posílá do Bosny a Hercegoviny náměstka ministra zahraničí Richarda Holbrooka, který se vyznačuje tvrdostí a odhodláním uzavřít dohodu za každou cenu.

Americký návrh vycházel z plánu Kontaktní skupiny pro Bosnu a Hercegovinu, tedy zachovával zemi ve stávajících hranicích, vnitřně ji dělil mezi Bosňácko-chorvatskou federaci a Republiku Srbskou v poměru 51:49. Bosenským Srbům mělo být po zastavení bojů přiznáno právo na navázání bližších kontaktů se Srbskem.

Pod vlivem vnitropolitických událostí, bombardování letadly NATO a

bosňácko-chorvatské ofenzívy, byli balkánští vůdci přinuceni u města Dayton k jednání a dohodě. Přesto po návratu do svých vlastí, presentovali Tuđman i Milošević tuto dohodu jako své velké diplomatické vítězství. Srbové, Chorvati a mnoho dalších, považují Podaytonskou Bosnu a Hercegovinu za pouhý předstupeň k jejímu závěrečnému rozdělení. Zda je to názor pravdivý, či zda se podaří zachovat integritu Bosny a Hercegoviny, třeba pomocí modelu konsociační demokracie, ukáže teprve vývoj. Ten zatím odhalil mnoho problémů, které se vedení země a mezinárodní společnosti snaží řešit.

Závěrečný text smlouvy o ukončení války a nastolení míru v Bosně a Hercegovině byl podepsán 14. prosince 1995 v Paříži. Smlouvu podepsali Slobodan Milošević, Franjo Tuđman a Alija Izetbegović. Jako svědci podpisu byly takové osobnosti světové politiky, jako americký prezident Bill Clinton, francouzský prezident Jacques Chirac, německý kancléř Helmut Kohl, britský premiér John Major, ruský a španělský předseda vlády Černomirdin a Gonzales, generální tajemníci OSN a NATO a mnoho dalších. Účast těchto představitelů jen podtrhuje důležitost podpisu tohoto míru. Míru, který ukončil nejkrvavější konflikt v Evropě od konce druhé světové války. Tento konflikt také velmi ovlivňoval vnitrostátní a mezinárodní politiku a situaci v mnoha státech světa.

Již dle tohoto krátkého přehledu je zřejmé, že myšlenka rozdělení Bosny a Hercegoviny není pouze záležitostí pojugoslávského vývoje země. Tématem této práce však bude právě vývoj od devadesátých let dvacátého století, kdy tato myšlenka nabyla na významu a intenzitě. Práce bude nejen deskripcí faktického rozdělení Bosny a Hercegoviny, ale zároveň i analýzou navrhovaného uspořádání prostoru této země. Touto analýzou se budu snažit o zodpovězení otázky, zda tyto návrhy směřovaly k zachování integrity Bosny a Hercegoviny, nebo k jejímu rozdělení.

Analyticko- deskriptivním přístupem bych chtěl potvrdit myšlenku, že o rozdělení Bosny a Hercegoviny usilovali jak Srbové, tak Chorvati, a že na ni v určitou dobu přistoupilo i mezinárodní společenství. Pro zachování Bosny a Hercegoviny byli a jsou především bosenští Muslimové, kteří tuto zemi, na rozdíl od většiny bosenských Srbů a Chorvatů, považují za svou vlast. Pro zatím můžeme říci, že se idea rozdělení Bosny a Hercegoviny neuskutečnila. Zda uskutečněna bude, není již tématem této práce.

Určitým handicapem při zpracovávání tohoto tématu je má neznalost místního jazyka. Jsem tedy odkázán na literaturu psanou jazykem českým, anglickým a

německým. Válka v Bosně a Hercegovině byla zpracována velmi podrobně, mohli bychom přímo říci: den po dni. Vycházet tedy budu z knih o historii jednotlivých zemí a celého regionu a ze studií psaných českými odborníky na Balkán. Důležitou součástí práce budou i analýzy navrhovaných a podepsaných smluv a Ústavy Bosny a Hercegoviny.

3. Předpokládaná struktura práce:

Úvod

Kapitola 1: Vznik srbských a chorvatských autonomních republik v Bosně a Hercegovině

Kapitola 2: Uznání nezávislosti Slovinska, Chorvatska a následně Bosny a Hercegoviny státy Evropské Unie

Kapitola 3: Cutilheirův plán

Kapitola 4: Vance- Owenův plán

Kapitola 5: Chorvatsko- srbský plán na rozdělení Bosny a Hercegoviny, Plán Owen-Stoltenberg

Kapitola 6: Vznik Bosňácko- chorvatské federace v Bosně a Hercegovině

Kapitola 7: Plán Kontaktní skupiny a jednání v Daytonu

Kapitola 8: Podaytonská Bosna a Hercegovina

Závěr

4. Přehled literatury:

4.1 Neperiodická:

Hladký, Ladislav (2005) Bosenská otázka v 19. a 20. století (Brno : Mezinárodní politologický ústav)

Glenny, Misha (2003) Balkán 1804- 1999 Nacionalismus, válka, velmoci (Brno: CENTA s.r.o.)

Šesták, Miroslav (1998) Dějiny Jihoslovanských zemí (Praha: Lidové noviny)

Weithmann, Michael W. (1996) Balkán: 2000 let mezi východem a západem (Praha: Vyšehrad)

Cabada, Ladislav, Dvořáková Vladimíra a kol. (2004) Komparace politických systémů III. (Praha: VŠE)

Kubát, M. a kol. (2004) Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy (Praha: Eurolex Bohemia)

Pelikán, Jan (2005) Dějiny Srbska (Praha: Lidové noviny)

Pelikán, Jan (1996) Jihoslovanská krize, Kořeny a souvislosti (Praha: Karolinum)

Judah, Tim (1997) The Serbs: History, Myth and Destruction of Yugoslavia (New Haven: Yale University Press)

Lovrenovič, Ivan (2000) Bosna a Hercegovina, Krátký přehled kulturní historie (Praha: ISE)

Matvejević, Predrag; Stevanović, Vidosav; Dizdarević, Zlatko (2003) Strůjci války a míru (Praha: G plus G)

Vulliamy , Ed (1994) Údobí pekla: Porozumění Bosenské válce (Praha: Naše vojsko)

Baar, Vladimír (1996) Politická geografie : určeno studentům učitelského i neučitelského studia oboru geografie (Ostrava: Ostravská Universita)

Baar, Vladimír (2002) Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus? (Ostrava: Tilia)

Roušak, Jaroslav (1997) Operace IFOR (Praha: Ministerstvo obrany České republiky)

Xaver, Gustav (1998) Operace SFOR : "Joint Guard": leden 1997-červen 1998 (Praha: Agentura vojenských informací a služeb ; Ministerstvo obrany České republiky)

4.2 Periodická

Kotyk, Václav (1995) Operace NATO v Bosně- důsledky a souvislosti. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 4-6

Rehnicer, Raymond (1995) Exploze nacionalistického extremismu v bývalé Jugoslávii. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 6-8

Mičunovič, Dragoljub (1995) Co bylo, co je a co mohlo být. Mezinárodní politika. Vol. 19, No. 10, s. 9-12

Matějka, Zdeněk (1996) Úspěšné působení OBSE v Bosně. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, s. 7-9

Procházka, Igor (1996) Americká zahraniční politika : od Borovo Sela k Daytonu. Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 11, s. 13-16

Kasum, Ramie (2005) Politický systém podaytonské Bosny a Hercegoviny. Mezinárodní politika. Vol. 29, No. 11

Co jsou daytonské dokumenty (1996) Mezinárodní politika. Vol. 20, No. 1, s. 26-27

4.3 Internetové zdroje

<http://www.bosna.unas.cz/>

<http://www.mzv.cz>

